

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Financial Services Management

voltijd/deeltijd

Hogeschool van Amsterdam

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Financial Services Management
voltijd/deeltijd

Hogeschool van Amsterdam

CROHO nr. 34414

Hobéon Certificering

Datum

21 oktober 2013

Auditteam

De heer drs. R.B. van der Herberg (voorzitter)

De heer drs. J.H. van Aken

De heer drs. P.A.J. Verbaas

De heer T.R.G.L. van den Herik (student)

Secretaris

De heer drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	5
4.	OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	7
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	27
6.	AANBEVELINGEN	29
BIJLAGE I	Scoretabel	31
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	33
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	35
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	37
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	45
BIJLAGE VI	Overzicht auditteam	47

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool van Amsterdam
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief (oktober 2013)
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Financial Services Management
registratienummer croho	34414
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding (hbo – wo)	hbo
niveau opleiding (associate degree – bachelor – master)	Hbo-bachelor
graad en titel	Bachelor of Business Administration
aantal studiepunten (ec's)	240
afstudeerrichtingen	Niet van toepassing
onderwijsvorm(en) ¹	Competentiegericht onderwijs
locatie(s)	Amsterdam
variant(en)	Voltijd en deeltijd
relevant lectoraat	Corporate Governance and Leadership
datum audit / opleidingsbeoordeling	23 mei 2013

¹ Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan: afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

Basisgegevens hbo-bacheloropleiding Financial Services Management, voltijd, deeltijd.
 Bron: Management Informatie Systeem, peildatum 8 april 2013. Gegevens volgens NVAO-normen.

Instroom (aantal)	2008	2009	2010	2011	2012	
▪ voltijd	67	113	82	114	110	
▪ deeltijd	41	29	23	38	18	
uitval (percentage)						
uit het eerste jaar	2008	2009	2010	2011	2012	
▪ voltijd	52%	65%	54%	60%		
▪ deeltijd	39%	20%	20%	24%		
uit de hoofdfase				2007	2008	2009
▪ voltijd				18%	15%	17%
▪ deeltijd				40%	49%	40%
rendement (percentage) diploma binnen vier jaar				2006	2007	2008
Voltijd				52%	48%	43%
Deeltijd				38%	32%	27%
docenten (aantal + fte)			aantal		Fte	
▪ voltijd			13		9,3	
▪ deeltijd			6 (waaronder 4 freelancers)		1,3	
opleidingsniveau docenten (percentage)			Bachelor	Master	PhD.	
▪ Voltijd				69%	8%	
▪ Deeltijd				80%	-	
docent-student ratio						
▪ Voltijd			1:28,6			
▪ Deeltijd			1:26,9			
contacturen (aantal)			1^e jaar	2^e jaar	3^e jaar	4^e jaar
▪ Voltijd			14	12	9	7
▪ Deeltijd			5	5	5	4

2. SAMENVATTING

De bachelor Financial Services Management (FSM) houdt zich bezig met financieel-zakelijke dienstverlening binnen de financieel-zakelijke branche. Afgestudeerden vervullen functies zoals hypotheek- of verzekeringsadviseur, financieel adviseur voor particulieren en ondernemingen, vermogensadviseur en pensioenadviseur.

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de voltijd- en deeltijdvariant van FSM zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voldoende uitgewerkt. De eindkwalificaties sluiten aan bij het landelijke FSM beroeps- en opleidingsprofiel en zijn gericht op het bank- en verzekeringswezen.

De opleiding beschrijft de eindkwalificaties in beroepstaken en bijbehorende competenties waarbij de beoogde eindkwalificaties aansluiten bij de wensen van het werkveld.

De opleiding heeft zicht op relevante ontwikkelingen binnen het beroepenveld.

Er zijn gestructureerde contacten met het werkveld. De opleiding houdt de eindkwalificaties en de inhoud van de opleiding regelmatig tegen het licht. Het niveau van de eindkwalificaties sluit wat breedte en diepgang betreft aan bij de Dublin Descriptoren.

Op grond van de wijze waarop de competenties zijn uitgewerkt, de opleiding aansluit bij de eisen van het beroepenveld, het feit dat de opleiding de vakinhoudelijke kant van het studieprogramma tegen het licht houdt en afgewogen tegen de in gang gezette maatregelen van de opleiding rond de onderzoekscomponent, komt het auditteam bij Standaard 1 voor beide varianten tot het oordeel 'voldoende'.

2. Onderwijsleeromgeving

Het programma voor beide varianten, de aansluiting vooropleiding-opleiding FSM, de begeleiding van studenten, de kwaliteit van het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het studenten mogelijk de eindkwalificaties te realiseren.

De volgende bevindingen liggen ten grondslag aan deze conclusie van het auditteam.

De opleiding is er in geslaagd om de samenhang tussen de generieke competenties, de beroepstaken en het curriculum duidelijk te beschrijven; de beroepsproducten zijn afgestemd op de beroepspraktijk. Het curriculum kenmerkt zich door een structuur waarbinnen de kennis- en de vaardighedencomponent zijn uitgewerkt. Er is verder sprake van een wisselwerking tussen de theorie- en de praktijkcomponent van de opleiding.

Op het terrein van onderzoek heeft de opleiding in de afgelopen periode maatregelen genomen om met ingang van het nieuwe studiejaar (2013-2014) de onderzoekscomponent nadrukkelijk in het curriculum te verwerken. Positief is hierbij dat het lectoraat 'Corporate Governance and Leadership' een blijvende rol speelt bij het verder ontwikkelen van de onderzoekslijn.

De kenniscomponent is duidelijk aanwezig in het curriculum, een constatering die ook het werkveld onderschrijft.

Docenten zijn vakinhoudelijk en didactisch toegerust voor hun taak. De inzet van freelancers is goed doordacht en relevant voor de opleiding en haar studenten. Het lectoraat heeft een duidelijke rol binnen de opleiding en is een belangrijke motor bij het verder vormgeven van de FSM onderzoekscomponent. Studenten zijn positief over de begeleiding door de docenten.

De opleiding biedt voltijd- en deeltijdstudenten een samenhangend curriculum aan.

Het auditteam concludeert dat studenten de eindkwalificaties kunnen bereiken waarbij zowel de kennis- als de vaardighedencomponent in het programma zijn verankerd. Docenten zijn wat kennis betreft voldoende toegerust voor het verzorgen van onderwijs en krijgen van de opleiding de gelegenheid zich verder te ontwikkelen, zowel didactisch als vakinhoudelijk.

Het auditteam komt bij Standaard 2 voor beide varianten tot het oordeel 'voldoende'.

3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een voldoende uitgewerkt toetssysteem. De opleiding toetst zowel kennis als vaardigheden op adequate wijze. Procedures zijn duidelijk beschreven. Het niveau van de toetsen is wat betreft diepgang en breedte van bachelorniveau.

De opleiding heeft de procedure rond het afstuderen de afgelopen jaren fors verbeterd.

De introductie van de examenkamer en het meer-ogen principe bij de beoordeling van eindwerken werpen hun vruchten af. De door het auditteam bestudeerde eindwerken van beide varianten zijn ten minste van voldoende niveau. In de door het auditteam bestudeerde eindwerken is nadrukkelijk een stijgende lijn waarneembaar.

Gelet op het bovenstaande concludeert het auditteam dat de opleiding op een adequate wijze toetst dat het eindniveau van de opleiding op hbo-bachelorniveau ligt. Het auditteam komt bij Standaard 3 tot het oordeel 'voldoende'.

Algemene conclusie: voldoende

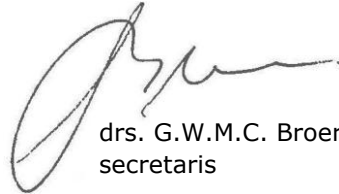
Het auditteam is van oordeel dat de opleiding FSM in de varianten voltijd en deeltijd er in voldoende mate in slaagt een opleiding aan te bieden die ruim voldoet aan de wensen van de overheid, van het werkveld en van studenten. De opleiding heeft essentiële punten op orde en kan zich de komende jaren verder ontwikkelen, met name op het terrein van onderzoek.

Het samenvattend oordeel van het auditteam over deze FSM opleiding luidt dan ook dat er voor beide varianten sprake is van een opleiding op bachelorniveau.

Den Haag, 21 oktober 2013

drs. R.B. van der Herberg,
voorzitter

drs. G.W.M.C. Broers,
secretaris

3. INLEIDING

Binnen het Nederlandse hbo onderscheiden we negen FSM-opleidingen met hun eigen regionale relevantie. Tussen deze opleidingen is sprake van nauwe samenwerking, o.a. op het terrein van het opstellen van een beroeps- en competentieprofiel. Bij de uitwerking ervan leggen de verschillende opleidingen hun eigen accent. Zo profileert de ene FSM opleiding zich vooral als commercieel, terwijl de ander zich juist meer op *finance* richt. De Hogeschool van Amsterdam is samen met twee andere FSM opleidingen in de Randstad, Hogeschool Inholland en Hogeschool Rotterdam, in september 2012 het Grootstedelijk FSM-overleg opgestart. De drie hogescholen hebben ieder een eigen accent: zo profileert Inholland zich vooral met moreel-ethische kwesties, pensioenen en co-assurantiën terwijl Rotterdam zich vooral richt op het particulier advies. FSM Amsterdam profileert zich door accent te leggen op gedegen financiële kennis in ethisch handelen.

Binnen de Hogeschool van Amsterdam maakt FSM deel uit van het cluster Finance & Accounting binnen het Domein Economie en Management (DEM) en wordt aangeboden in de varianten voltijd en deeltijd. Tot dat cluster behoren tevens de opleidingen Accountancy, Bedrijfs-economie en Fiscaal recht & Economie. Het Domein heeft vorig jaar een Verbeteragenda opgesteld waarin zij de toekomst beschrijft van de opleidingen die deel uit maken van DEM. Voor FSM betekent dit dat de deeltijdvariant wordt afgebouwd. In deze rapportage besteden wij hieraan onder Standaard 2 aandacht. De opleidingen binnen het cluster werken enerzijds nauw samen maar profileren zich anderzijds ten opzichte van elkaar.

De opleiding Financial Services Management is voortgekomen uit de opleiding Bank- en Verzekeringswezen als onderdeel van de Hogeschool van Amsterdam. FSM startte onder de nieuwe naam in 2002 met een voltijd- en een deeltijdvariant en in 2011 met een *Associate degree* programma (Ad). De verwachting was dat er vanuit het bedrijfsleven in de Amsterdamse regio voldoende belangstelling zou bestaan voor het Ad-programma. Echter, het Ad-programma binnen deeltijd kende een minimale instroom. Voldoende reden voor de opleiding om dit programma af te bouwen, evenals de deeltijdvariant die ook een te geringe instroom liet zien. Het laatste instroommoment voor deeltijd was februari 2012.

De opleiding FSM kan zich de komende jaren, als deeltijd geheel is afgebouwd, geheel richten op de voltijdvariant. De instroom in het Ad-programma van FSM is gestopt met ingang van september 2012. Reden voor de opleiding en het auditteam deze variant niet mee te nemen in deze beoordeling en ook niet voor accreditatie voor te dragen.

De opleiding kent een Croho-overleg waar kerndocenten en opleidingsmanagers afstemmen over opleidingsrelevante thema's, een curriculumcommissie die bestaat uit het voltallige docententeam en de opleidingsmanager, een opleidingscommissie waarin zowel studenten als docenten zitting hebben en die de opleidingsmanagers adviseren. Daarnaast kent de opleiding resultaatverantwoordelijke teams die zijn opgezet rond de coachingsleerlijn, de stage, de FSM minor International Banking en rond het afstuderen.

Vorige accreditatie

De opleiding is in 2007 positief beoordeeld door een panel, waarna in 2009 de accreditatie door de NVAO volgde. Het toenmalige panel stelde vast, dat de competenties weliswaar aansloten bij de eisen uit de beroepspraktijk maar dat het aantal competenties "behoorlijk omvangrijk is, waardoor de hanteerbaarheid ervan in de praktijk in het gedrang kan komen. Ook roept dit de vraag op, of de competenties onderling onderscheidend genoeg zijn". De praktijkgerichtheid van het competentieprofiel was voldoende en sloot aan bij de eisen uit het werkveld.

De literatuur was adequaat, evenals het studieprogramma dat, naarmate de student vorderde in zijn studie, een intensievere relatie liet zien met de praktijk.

Het panel stelde vast dat er sprake was van '...een adequate relatie tussen de doelstellingen van de opleiding en de inhoud van het programma'. De internationale oriëntatie was in het programma verwerkt en kwam met name naar voren door het werken met internationale casuïstiek.

Het panel beoordeelde het docententeam als deskundig en zij "... beschikken over de kennis en vaardigheden om hun onderwijstaken adequaat uit te voeren". De voorzieningen waren in orde, evenals de kwaliteitszorg. Punt van aandacht was wel de terugkoppeling naar studenten van de evaluatieresultaten.

De afstudeeropdracht voerden studenten in de regel uit bij het voor deze opleiding relevante beroepenveld en leidde tot een concreet beroepsproduct. Het panel beoordeelde de door haar bestudeerde eindwerkstukken als voldoende: 'De afstudeerscripties zijn adequaat voor wat betreft structuur en inhoud. Het panel plaatst hierbij als kanttekening dat het niveau van de scripties wel verbeterd kan en mag worden (...). Het panel verwacht echter dat het curriculum en de procedures rondom het afstudeerassessment voldoende borging van het eindniveau zal bieden'. De rendementen van de opleiding voldeden 'overwegend' aan de streefcijfers die de opleiding hanteerde.

Tenslotte merken wij op dat het vorige auditteam (2007) nog een aantal verbetermaatregelen voorstelde aan de opleiding. Tot de te nemen verbetermaatregelen behoorde de borging van het afstudeerniveau.

De opleiding heeft als verbetermaatregel de scholing van de afstudeerbegeleiders verbeterd, de beoordelingscriteria onderling afgestemd en toetsmatrijzen geïntroduceerd.

Het (zakelijk) Engels in het curriculum beoordeelde het panel als 'minimaal'. De opleiding heeft in het derde studiejaar het vak Engels ingevoerd.

Het aantal competenties was te omvangrijk waarna de opleiding deze heeft omgebouwd tot negen beroepstaken met bijbehorende generieke competenties.

De opleiding heeft haar onderwijsadviesraad uitgebreid met meer vertegenwoordigers van voor de opleiding belangrijke aandachtsgebieden.

4. OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor-master) en oriëntatie (hbo-wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Ambitie, missie en profilering

De ambitie van de opleiding FSM is om een 'preferente aanbieder voor de financiële wereld in de Amsterdamse metropoolregio te zijn' (Kritische Reflectie FSM, pag. 13). De opleiding wil dit bereiken door in nauwe samenwerking met financiële organisaties in de regio een beroepsgerichte opleiding neer te zetten waarin, zoals de opleiding aangeeft, 'gedegen financiële kennis en het ethisch handelen centraal staan' (Kritische Reflectie FSM, pag. 13).

De opleiding geeft in haar missie aan dat zij studenten opleidt tot startbekwame dienstverleners in de financiële branche, met name binnen de bank- en verzekeringsbranche. Afgestudeerde FSM'ers moeten in staat zijn om complexe taken uit te voeren, hoogwaardige diensten te verlenen en daarbij steeds verder te professionaliseren.

De opleiding profileert zich vooral als een financiële opleiding die zich richt op het bank- en verzekeringswezen in de regio Amsterdam. Zij wil haar studenten toerusten voor deze vooral internationaal georiënteerde sector zodat zij klanten in het Engels kunnen adviseren, ontwikkelingen op het vakgebied kunnen volgen en daarbij beschikken over kennis van en inzicht in de internationale wet- en regelgeving op dit terrein. In haar eigen opleidingsprofiel heeft de opleiding dit verder uitgewerkt.

Ambitie, missie en profilering zijn duidelijk beschreven en uitgewerkt en zijn passend voor een opleiding op dit terrein.

Beroeps- en opleidingsprofiel

Inleiding

De opleiding gaat uit van een opleidingsprofiel dat recent, in 2013, is vastgesteld op landelijk niveau. Het vervangt daarmee het oude profiel uit 2007. In een uitgebreid document, het 'Opleidingsprofiel hbo-bachelor Financial Services Management', is het profiel beschreven. Behalve het beroepsprofiel zijn hierin tevens de functies beschreven waarvoor de hbo-bachelor FSM opleidt (zie hierna), is een toelichting opgenomen op het opleidingsprofiel en zijn de competenties van de beginnende professional bachelor FSM en de uitgangspunten van het curriculum geformuleerd. Het panel stelt vast, dat dit op een gedegen en een inzichtelijke wijze is gebeurd.

De BBA-standaard

De Sectorraad Hoger Economisch Onderwijs heeft de BBA-standaard (Bachelor of Business Administration) in 2012 aangepast. Het is deze standaard die het kader vormt voor alle FSM-opleidingen. Het landelijk overleg van FSM opleidingen heeft deze BBA-standaard uitgewerkt in haar nieuwe landelijke beroeps- en opleidingsprofiel.

De Nederlandse hogescholen hebben besloten om voor de meeste opleidingen uit het economische domein de internationaal erkende graad Bachelor of Business Administration, een BBA, af te geven. Het landelijk opleidingsoverleg van FSM opleidingen geeft aan dat haar beroeps- en opleidingsprofiel voldoet aan de BBA-standaard. Daarmee geven de opleidingen gehoor aan een verbetermaatregel naar aanleiding van de vorige beoordeling in 2007 om het opleidingsprofiel te herijken met de nadruk op de BBA standaard. De BBA standaard 'Gedegen theoretische basis' bestaat uit negen duidelijk te onderscheiden kernvakgebieden.

Opleidingsprofiel en beroepstaken

Het opleidingsprofiel beschrijft de opleiding in beroepstaken. Iedere beroepstaak is een handeling die kenmerkend is voor de beroepspraktijk waarvoor FSM opleidt. De opleiding specificeert de beroepstaken in beroepshandelingen, beroepsproducten en de basis van kennis en vaardigheden. De negen beroepstaken zijn:

1. integrale benadering van bedrijfsfuncties,
2. adviseren van particuliere en zakelijke cliënten,
3. verkopen van financiële producten,
4. beheren en onderhouden van een cliëtnetwerk,
5. analyseren van risico's en op basis hiervan cliënten accepteren of afwijzen,
6. verzorgen van administratieve handelingen en beheer,
7. analyseren en bewaken van financieel en commercieel resultaat,
8. innoveren van financiële producten,
9. vertalen van actuele marktontwikkelingen naar beleid en strategie.

De opleiding FSM heeft op een overzichtelijke wijze de beroepstaken gekoppeld aan de theoretische basis en vaardigheden. Zo heeft FSM de hierboven genoemde eerste beroepstaak, de 'integrale benadering van bedrijfsfuncties' uitgewerkt door een beschrijving te geven van een 'kenmerkende beroepssituatie', de beroepshandelingen, de beroepsproducten en de kennisbasis.

Voor beide opleidingsvarianten geldt dat de opleiding haar curriculum heeft vormgegeven rond de beroepstaken en de bijbehorende competenties. Voltijd en deeltijd zijn financieel georiënteerd. In standaard 2 werken wij dit verder uit.

Competenties

Het auditteam stelt vast dat de opleiding gehoor heeft gegeven aan de aanbeveling van het vorige auditteam (2007) om het aantal competenties terug te brengen van 26 naar 9 generieke competenties. De opleiding onderscheidt competenties op het terrein van: vakkundigheid, innovatief vermogen, ethisch handelen, resultaatgerichtheid, ondernemend gedrag, communiceren, klantgerichtheid, samenwerken en ontwikkelingsgerichtheid.

Hieronder geven wij de uitwerking weer van competentie 1:

Competentie 1: vakkundigheid

Omschrijving: de student signaleert en analyseert beroepsvraagstukken en beroepsproblemen en komt tot beredeneerde oordelen en oplossingen, gebruikmakend van relevante en actuele nationale of internationale kennisbronnen en beroepspraktijken, theorieën, modellen, begrippen en technieken.

Indicator	Gedragcriteria
Onderzoekend vermogen	Brengt verschillende aspecten van een vraag of probleem in kaart, weet een probleemstelling te definiëren en af te bakenen in deelvragen. Vergaart relevante informatie uit nationale of internationale kennisbronnen en beroepspraktijken. Voert, als de praktijksituatie daarom vraagt, een betrouwbaar onderzoek uit. Checkt informatie, vermijdt 'jumping to conclusions'.

De set competenties is, naar het oordeel van het auditteam, adequaat uitgewerkt en biedt aansluiting bij de eisen van het werkveld. Ook is het auditteam van oordeel dat de opleiding er zorg voor draagt dat de competenties voldoen aan de eisen van een hbo-bachelor door koppeling van de competenties aan de Dublin Descriptoren. In een aparte bijlage bij het opleidingsprofiel is dit beschreven. Van de wijze waarop dit is gebeurd, geven wij hieronder een voorbeeld.

Dublin Descriptor	FSM-leerlijnen/beroepstaken/competenties
Kennis en inzicht	Een gedegen theoretische basis is een van de uitgangspunten van de opleiding. De kernvakgebieden conform het landelijk opleidingsprofiel en de WfT zijn het kader voor de kennis- en vaardighedenleerlijn.
Toepassen kennis en inzicht	Bij de beroepshandelingen en het tot stand brengen van beroepsproducten: geïntegreerde leerlijn. BBA: onderzoekend vermogen, professioneel vakmanschap. Beroepstaken 1-9.

Niveau

De opleiding heeft nadrukkelijk aandacht besteed aan het bepalen van het niveau van de set competenties en het beschrijven van de beroepshandelingen. Daarbij heeft zij een in de documentatie goed beschreven verband gelegd tussen de doelstellingen en het programma van de opleiding enerzijds en de Dublin Descriptoren anderzijds gelegd. Concreet beschrijft zij hoe zij het niveau borgt en uit welke beroepshandelingen dat blijkt en de competenties die daarvoor vereist zijn.

De startende beroepsbeoefenaar

De opleiding heeft goed zicht op de eisen die de arbeidsmarkt stelt aan studenten die de FSM opleiding hebben afgerond. Het auditteam beoordeelt de inhoud van de set competenties en de rollen die de student moet kunnen vervullen als startende beroepsbeoefenaar als noodzakelijk en passend bij de eisen van het beroepenveld.

De opleiding heeft duidelijk zicht op de arbeidsmarkt. Zij presenteert een overzicht van organisaties waar afgestudeerden terechtkomen zoals, naast banken en verzekeringsmaatschappijen, assurantietussenpersonen, effectenkantoren, beleggingsinstellingen en pensioenfondsen. Terecht maakt de opleiding een onderscheid tussen functies op juniorniveau, waar afgestudeerde FSM'ers direct na hun afstuderen op terechtkomen, en doorstroomfuncties van het niveau 'senior'. Voorbeelden van instroom 'junior' functies zijn accountmanager, schadebehandelaar, assurantiemedewerker en relatiebeheerder.

Positief is het auditteam over de wijze waarop de opleiding de arbeidsmarkt in de regio Amsterdam in beeld heeft gebracht. Zij beschrijft daarbij de veranderingen in de branche (toezicht, professionele ontwikkeling, internationalisering en ICT) maar ook de rol van/de nadruk op *compliance*, integraal servicemanagement, economische trends en de toekomst van de arbeidsmarkt in de regio Amsterdam tot 2016.

De opleiding verwacht dat de werkgelegenheid voor afgestudeerden van deze opleiding 'zich relatief gunstiger' ontwikkelt in de regio Amsterdam dan het landelijke beeld (bron: 'Opleidingsprofiel hbo-bachelor FSM', pag. 9, Amsterdam 2013). De krimp waar de financiële sector thans mee te maken heeft, vindt vooral plaats in de administratieve backoffice-functies en commerciële medewerkers. Het is in ieder geval goed dat de opleiding hier permanent een vinger aan de pols houdt en daarbij niet alleen gebruik maakt van 'van horen zeggen' maar tevens van trendrapportages op dit terrein zoals het ECABO rapport uit 2011 'perspectief bank- en verzekeringswezen'.

Onderhoud profiel en competenties

De opleiding is gelegen in Amsterdam Zuid Oost, niet ver van de Zuidas waar de grootste concentratie van *banking*- en verzekeringsorganisaties is gevestigd. De opleiding beschikt over contacten met de grote Nederlandse spelers op dit terrein. Daardoor zijn studenten in de gelegenheid te kiezen voor stageplaatsen die goed aansluiten bij de vakinhoud van de opleiding. De opleiding heeft in het derde studiejaar voor de beide varianten zakelijk Engels als studieonderdeel in het curriculum opgenomen. Het vorige auditteam (2007) benoemde dit in haar rapportage als verbetermaatregel.

De opleidingen FSM beschikken over goede banden met het werkveld dat heeft meegewerkt aan het nieuwe beroepsprofiel en aan de formulering van de negen competenties en negen beroepstaken. Daarnaast maakt FSM gebruik van *Sectorale arbeidsmarktinformatie*, afkomstig van de Raad voor Werk en Inkomen uit december 2011 en van een publicatie van SEO economisch onderzoek uit 2012 *De toekomst van de arbeidsmarkt in de metropoolregio Amsterdam tot 2016*. De FSM opleidingen herzien op landelijk niveau het profiel en de hiervan afgeleide set competenties regelmatig.

De opleiding beschikt over een opleidingsadviesraad die bestaat uit vijf externe en vier interne leden. De afstemming van de opleiding met deze opleidingsadviesraad vindt systematisch plaats. Het auditteam constateert na een gesprek met de leden van de werkveldcommissie dat de opleiding hen regelmatig raadpleegt. Zij waren geïnteresseerd in de inhoud en kwaliteit van de opleiding en wisselen hierover met de opleiding van gedachte.

De aanbeveling volgend van het vorige auditteam (2007), heeft de opleiding de opleidingsadviesraad uitgebreid met meer vertegenwoordigers van belangrijke aandachtsgebieden van de opleiding. Zij adviseert de opleiding over het opleidingsprofiel, de inhoud van de opleiding en over ontwikkelingen in het werkveld. De opleidingsadviesraad herkende in het opleidingsprofiel en in de set competenties een aantal recente beleidsontwikkelingen en accentverschuivingen binnen het werkgebied. De afstemming met het beroepenveld is daarmee in orde. Zij vergadert drie à vier keer per jaar op initiatief van de opleiding.

Onderzoek

De onderzoekscomponent is in het opleidingsprofiel dat de opleiding hanteert opgenomen, meer in het bijzonder onder de BBA-standaard 'Gedegen theoretische basis': *Quantitative techniques*. De financiële dienstverlener is in staat voor toegepast onderzoek kwantitatieve data te verzamelen, te analyseren en te verwerken. Hij helpt bij het opstellen van enquêtes en vragenlijsten. Bij de dataverwerking laat hij zich leiden door statistische principes, bij de data analyse maakt hij gebruik van statistische software.

Het onderdeel 'onderzoek' is goed uitgewerkt in de beroepstaken en de bijbehorende competenties. Het is bij de toelichting op het opleidingsprofiel een apart aandachtspunt. In de notitie over de onderzoekslijn FSM is op een duidelijke wijze uiteengezet wat deze onderzoekscompetentie van de Amsterdamse FSM opleiding betekent en hoe dit concreet vorm krijgt.

Internationalisering

Een bacheloropleiding met een Engelse naam die zich richt op de bank- en het verzekeringswezen heeft internationalisering hoog in het vaandel staan. Het auditteam stelt vast dat de opleiding in haar curriculum aandacht besteedt aan dit facet. Zo is er binnen de voltijdvariant sprake van aandacht voor internationale onderwerpen, waaronder de wet- en regelgeving. Ongeveer 15 procent van de FSM voltijdstudenten loopt in het buitenland stage. Studenten kunnen in het vierde studiejaar de minor *International Banking* volgen.

Ook biedt de opleiding haar studenten de gelegenheid om in het buitenland een minor te volgen. Tweedejaars studenten bezoeken de Europese Centrale Bank, de Duitse Beurs en de Hogeschool in Frankfurt. Gelet op de internationale setting waarbinnen studenten stage lopen in de regio Amsterdam, komen zij tijdens hun opleiding in contact met het internationale bedrijfsleven.

Voor de deeltijdvariant van FSM geldt dat in het deeltijdsemester *International Insurance Sales and Banking* studenten uitgebreid te maken krijgen met de internationale aspecten van het vakgebied. Zo gaan studenten dan naar Brussel en brengen zij een bezoek aan Europese instellingen in die stad.

Het diploma van FSM is voorzien van een Engelstalig diplomasupplement waarin op een gestandaardiseerde wijze de aard, het niveau, de context, de inhoud en de status van de opleiding zijn beschreven.

Positief is dat er binnen de opleiding aandacht is voor actuele internationale financiële vraagstukken via gastcolleges en workshops. In het bijzonder gaat het dan om de Wet financieel toezicht (Wft, zie hierna), de regelingen rond het internationaal betalingsverkeer, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de wet- en regelgeving vanuit 'Brussel'.

Weging en Oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 1 tot het oordeel 'voldoende' waarbij de volgende overwegingen tot dit oordeel hebben geleid.

- De eindkwalificaties die op landelijk niveau zijn opgesteld zijn passend in het licht van het beroepenveld waartoe FSM opleidt. De opleiding heeft goed zicht op ontwikkelingen in het werkveld. Het is positief dat de opleiding op landelijk niveau regelmatig profiel en competenties tegen het licht houdt.
- De competenties hebben een duidelijke beroepsgerichtheid. Het auditteam constateert, mede na een gesprek met het werkveld, dat de opleiding met haar profiel aansluit bij de behoefte van dat werkveld. De opleidingsadviesraad van FSM adviseert nadrukkelijk over ontwikkelingen in het werkveld die zij van wezenlijk belang acht voor de opleiding en haar afgestudeerden.
- De opleiding heeft de beroepstaken en competenties voldoende inzichtelijk uitgewerkt en aan elkaar gekoppeld. Daarbij is het niveau uitgewerkt en gekoppeld aan de Dublin Descriptoren.
- De onderzoekscompetentie is duidelijk/concreet uitgewerkt en biedt de opleiding voldoende aanknopingspunten hier in de opleiding aandacht aan te besteden.
- De opleiding beschikt over een internationale component en besteedt daarbij voldoende aandacht aan voor het werkveld relevante onderwerpen.

Samenvattend beoordeelt het auditteam deze standaard als voldoende. De opleiding FSM heeft het profiel, de competenties en de beroepstaken duidelijk uitgewerkt. De opleiding heeft de competenties vervolgens in het 'DNA' van de opleiding verwerkt waarbij het werkveld, zowel in landelijk als in regionaal verband een adviserende rol speelt.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Studieprogramma

Bestudering van het studieprogramma van beide opleidingsvarianten laat zien dat dit gebaseerd is op het landelijk opleidingsprofiel FSM zoals onder Standaard 1 is beschreven. Het studieprogramma is opgebouwd uit semesters en blokken. Ieder blok sluit de student af met een toets.

Het programma van de voltijdvariant laat een concentrische opbouw zien waarbij de leerstof gedurende de vier studie jaren op een steeds complexer niveau terugkeert. De deeltijdvariant daarentegen is meer lineair van opbouw: de acht semesters vormen elke één afgeronde onderwijseenheid waarbij een taakgebied/thema uit de beroepspraktijk centraal staat. Ook voor de voltijdvariant geldt dat er sprake is van vakinhoudelijke semesters waarbij beroepstaken en bijbehorende competenties centraal staan. Werken met opdrachten uit de praktijk is kenmerkend voor de opleiding.

Gedurende het eerste en het tweede semester van de opleiding krijgen zowel voltijd- als deeltijdstudenten te maken met een brede financiële kennisbasis die zij zich eigen moeten maken. Behalve financiële kennis staat hierbij ook beroepsethiek centraal. Na het eerste semester kan een student er voor kiezen om zonder vertraging over te stappen naar een andere opleiding binnen het domein waartoe FSM behoort, bijvoorbeeld naar Commerciële Economie of Bedrijfseconomie. De kenmerkende beroepstaken komen gedurende de eerste 2 ½ jaar van de opleiding aan bod. Daarna gaan de voltijders op stage, terwijl de deeltijdstudenten een internationaal georiënteerd semester volgen. Voltijders kiezen in het laatste studiejaar een minor, deeltijders volgen dan een Persoonlijk Professionaliseringstraject. Het laatste semester van FSM is gereserveerd voor het afstuderen.

Voltijd- en deeltijdcurriculum

Het studieprogramma van beide varianten is overzichtelijk vormgegeven. Deze overzichtelijkheid is mede te danken aan de leerplanschema's die het auditteam heeft bestudeerd. Deze leerplanschema's zijn gekoppeld aan de drie competentieniveaus: beroepsgeschikt, professionaliseringsbekwaam en startbekwaam. Op hoofdlijnen is het curriculum per studiejaar als volgt te karakteriseren.

Voltijd

In het eerste semester is sprake van een gemeenschappelijk semester voor de verschillende opleidingen binnen het domein waartoe FSM behoort. Studenten ontwikkelen dan de basiskennis en de basisvaardigheden voor de beroepstaak: Integrale benadering bedrijfsfuncties. Studieonderdelen die in de voltijdvariant dan aan bod komen zijn onder andere Bedrijfskunde, Commerciële Economie en Bedrijfseconomie. Daarnaast besteedt de opleiding aandacht aan Nederlands, Recht en Engels. Na dit eerste semester is er sprake van meer verdieping en passeren studieonderdelen zoals Bankmanagement, Kwantitatieve methoden en technieken en Verzekeringsleer. In het eerste en tweede semester is sprake van beroepstaken op het terrein van een ondernemingsplan en een hypotheekadvies.

De beroepstaken (de opleiding onderscheidt zoals eerder aangegeven negen beroepstaken) die bijvoorbeeld bij het taakgebied/thema 'hypotheekadvies' horen zijn: het adviseren van particuliere en zakelijke cliënten, het opstellen van een risicoanalyse en op basis hiervan cliënten accepteren of afwijzen, het verzorgen van administratieve handelingen en beheer en de vierde beroepstaak: het analyseren en monitoren van een financieel en commercieel resultaat.

In het tweede studiejaar werken studenten aan projecten waar zij hun kennis en vaardigheden leren toe te passen. Er is dan sprake van verdieping op het terrein van Financiering, Verzekering, Recht en Persoonlijke ontwikkeling. Ook krijgen studenten te maken in het derde semester met het project Consumptief Krediet en in het vierde semester met het project Beursbedrijf en Productontwikkeling. In het curriculum zou meer plek kunnen zijn om trends, ontwikkelingen en toekomstscenario's te verkennen.

In de laatste twee jaar van de voltijdstudie ontwikkelen studenten kennis en vaardigheden in een meer complexe én ongestructureerde omgeving. Zij lopen in het derde jaar stage, volgen in het vierde jaar een minor en schrijven in het laatste semester hun afstudeeropdracht.

Gedurende de vierjarige opleiding komen de volgende taakgebieden/thema's aan bod: het ondernemingsplan, het hypotheekadvies, het consumptief krediet, Customer Relationship Management, het beursbedrijf, productontwikkeling, Virtual Bank Fehrman Polak en tenslotte Toekomstvoorzieningen. De negen beroepstaken zijn over deze taakgebieden/thema's verdeeld waarbij we vaststellen dat identieke beroepstaken terugkeren bij verschillende taakgebieden/thema's. Zo komen we de beroepstaak 'advieseren van particuliere en zakelijke cliënten' tegen bij het taakgebied/thema: hypotheekadvies, consumptief krediet, virtuele Bank Fehrman Polak en bij toekomstvoorzieningen.

Deeltijd

Het deeltijdcurriculum is op een andere wijze vormgegeven/gestructureerd dan het voltijdcurriculum. Het auditteam stelt vast dat de deeltijdopleiding goed heeft nagedacht over de wijze waarop zij het curriculum heeft uitgewerkt. Het is in ieder geval niet het voltijdcurriculum in een 'deeltijdjasje' gestoken. Veelmeer stelt het auditteam zich op het standpunt dat het wenselijk is om op dit terrein meer samenwerking te realiseren tussen beide opleidingsvarianten. Het curriculum is lineair opgebouwd waarbij per semester één of meerdere beroepstaken aan bod komen tot het beoogde eindniveau. Studenten stellen binnen een semester minimaal één adviesrapport samen of maken een ander beroepsproduct.

Voor de deeltijder geldt dat zijn competentieontwikkeling zowel op de opleiding als op de eigen werkplek plaatsvindt. De opleiding biedt niet alle programmaonderdelen binnen deeltijd aan omdat de HvA deze variant afbouwt. Concreet beschikt de opleiding, zoals ze het zelf formuleert, over een 'afbouwprogramma' van de cohorten van vóór september 2012 tot en met februari 2014, inclusief een natraject van ten hoogste 1½ jaar (zie hierna).

Het opleidingsprogramma voor FSM deeltijd ziet er als volgt uit. In het eerste semester staat Business basics centraal, in het tweede semester Financial Tools. Studenten werken in dat eerste jaar aan bedrijfssimulaties, bedrijfsadministratie en schrijven en verdedigen zij een ondernemingsplan. In het tweede semester staan Financial Accounting, Computerboekhouden, Vermogens-/Ondernemingsrecht, WFT Basis/Ethiek en Kredietaanvraag centraal.

Het auditteam stelt vast dat het deeltijdprogramma een adequate mix bevat van theorie en praktijk. Het geeft studenten voldoende gelegenheid het geleerde in de (eigen) praktijk toe te passen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit studieonderdelen Onderzoekscase (derde semester), Adviesrapport planning (vierde semester), Salesplan (vijfde semester) en de persoonlijke professionalisering die in het zevende semester centraal staat met studieonderdelen zoals Samenwerken, Klachtgerichtheid, Besluitvaardigheid en Ondernemend gedrag.

De taakgebieden/thema's die binnen de deeltijdvariant aan bod komen hebben betrekking op Business Basics, Financial Tools, Personal Financial Planning, International Insurance, Sales & Banking. In het zesde semester volgt de deeltijder zijn minor, in het zevende semester de Persoonlijke Professionalisering. In het laatste semester staat het afstuderen centraal.

'Afbouwprogramma FSM-deeltijd'

Het auditteam merkt op dat de opleiding het 'Afbouwprogramma FSM-deeltijd' op een duidelijke wijze schematisch in kaart heeft gebracht per cohort. De studieonderdelen zijn vermeld evenals het verwachte aantal studenten, lacunes zijn in kaart gebracht, er is een realistische studieplanning gemaakt en de opleiding heeft docenten benoemd die per studiefase bij het afbouwprogramma betrokken zijn. Tot februari 2016 verwacht de opleiding dit traject te moeten aanbieden. Het auditteam is positief over dit voornemen en de wijze waarop de opleiding dit vormgeeft en de zorgvuldige wijze waarop zij het door studenten nog te volgen traject monitort.

Wet financieel toezicht

Voor adviesfuncties binnen de financiële dienstverlening gelden wettelijk vereiste diploma's: Wft-certificaten. In het FSM curriculum is een aantal onderwijseenheden opgenomen die te maken hebben met de aandachtsgebieden die in de Wft aan bod komen. Voorbeelden hiervan zijn: Wft Basis, Wft Consumptief Crediet, Wft Hypothecair Advies en Schade en Leven. De opleiding is sinds eind april Wft exameninstituut en daarmee bevoegd examens af te nemen voor die studieonderdelen die vallen onder het Wft-diploma. FSM studenten beschikken dan tijdens hun opleiding over het Wft-diploma, hetgeen wél de verplichting met zich meebrengt dat studenten er zelf voor zorgen dat zij de wettelijk Permanente Educatie punten behalen. Bij het afronden van zijn studie en het betreden van de arbeidsmarkt is de student dan in het bezit van een geldig Wft diploma.

Samenhang studieprogramma

Binnen het FSM curriculum zijn drie leerlijnen te onderscheiden: de kennis-/vaardighedenleerlijn, de geïntegreerde leerlijn en de coachingsleerlijn. De eerste leerlijn spreekt voor zich. Binnen de geïntegreerde leerlijn werkt de student aan een opdracht waar een startende FSM'er mee te maken krijgt. Het onderwijs is hier vooral ondersteunend bij het verwerven van kennis en vaardigheden. Met name voor de voltijdvariant geldt dat de concentrische opbouw van het curriculum er voor zorgt dat de complexiteit van de te bestuderen leerstof toeneemt naarmate de student in zijn studie vordert. Echter, zo stelt het auditteam vast, is de concentrische opbouw niet altijd logisch/gegarandeerd. Zo is het Project Hypothecair Krediet opgenomen in jaar 1 vóór het studieonderdeel Fiscaliteit 1 en vóór Consumptief Krediet in jaar 2. Een omkering van de volgorde zou logischer zijn.

Zoals vermeld onderscheidt de opleiding drie niveaus (beroepsgeschikt, professionaliseringsbekwaam en startbekwaam). Ook zij dragen bij aan de samenhang van het curriculum. Zo zijn de leerdoelen in het eerste studiejaar op niveau 1 geformuleerd, de leerdoelen in het tweede studiejaar op niveau 2 en voor beide laatste studie jaren geldt dat de leerdoelen op het hoogste niveau 3 zijn geformuleerd, de startende beroepsbeoefenaar.

De opleiding heeft zicht op de verdeling van de drie leerlijnen verdeeld over de vier studie jaren. Daaruit wordt duidelijk dat in het eerste studiejaar de kennis- en vaardighedenleerlijn voor 70 procent het curriculum bepaalt, in het tweede jaar is dit 63 procent. Beide laatste studie jaren is het aandeel van de kennis- en vaardighedenleerlijn nog 32 resp. 40 procent. Het aandeel van de geïntegreerde leerlijn is in beide eerste studie jaren beperkt, rond de tien procent. In het derde en vierde studiejaar ligt het aandeel van de geïntegreerde leerlijn rond de 60 procent. De coachingsleerlijn blijft beperkt tot onder de tien procent van het curriculum, tot en met het vijfde semester.

Voor de af te bouwen deeltijdvariant geldt dat de samenhang in het studieprogramma duidelijk zichtbaar is in de programmaopbouw vanaf het eerste semester waar studenten zowel vakkennis verwerven als deze vervolgens binnen datzelfde semester toepassen door een praktijkopdracht te maken op de opleiding of hun werkplek. Zo leren studenten in het eerste semester een ondernemingsplan te schrijven (zes Ec's) om vervolgens het geleerde toe te passen/te verdedigen in het daaropvolgende studieonderdeel 'Verdedigen Ondernemingsplan'. In feite, zo is goed af te leiden uit het overzicht van het opleidingsprogramma, is ieder semester een samenhangend pakket van studieonderdelen die ten dienste staan van één thema. Zo besteedt de opleiding in het zevende semester (jaar 4) binnen het thema Persoonlijke Professionalisering aandacht aan een samenhangend pakket van competenties: Samenwerken, Klantgericht handelen, Besluitvaardigheid en Ondernemend gedrag.

Onderzoek

Het auditteam attendeert de opleiding erop dat samenwerking met een lectoraat kan leiden tot een versterking van de onderzoekscomponent binnen deze opleiding. De opleiding ziet goed in, dat onderzoek binnen de opleiding geen doel op zich is. Door het uitvoeren van onderzoek geeft de student er blijk van dat hij meerdere competenties die direct of indirect met onderzoek te maken hebben daadwerkelijk beheerst. Onderzoek vormt de paraplu waar meerdere doelstellingen onder vallen. De opleiding heeft dit in een recentelijk opgesteld document 'Onderzoeklijn in het curriculum' duidelijk beschreven.

Het auditteam stelt vast dat er een onderzoekscomponent in het curriculum is opgenomen maar dat deze versterking verdient. De rol van onderzoek was voor het vorige auditteam dat de opleiding in 2007 beoordeelde een verbetermaatregel. De onderzoeksvaardigheden oefenen studenten nu vooral binnen praktijkgerichte opdrachten. Dit geldt bijvoorbeeld voor het opstellen van een ondernemingsplan, het uitvoeren van een marktanalyse en het doen van marktonderzoek.

De opleiding heeft acties in gang gezet om de onderzoekscomponent te versterken, bijvoorbeeld op het terrein van methodologie (het gaat dan bijvoorbeeld om het bepalen van een populatie en het steekproefkader). De onderzoeklijn is in het curriculum herkenbaar in het derde en vierde studiejaar, vanaf het volgend studiejaar (2013-2014) ook in beide eerste studiejaar. Het is goed dat de opleiding thans duidelijk in kaart heeft gebracht hoe en binnen welke studieonderdelen de onderzoekscomponent een thema is. Zo zullen studenten vanaf de start van de opleiding leren hoe zij om moeten gaan met bronnen en ontwikkelen zij een kritische instelling als het gaat om het beoordelen van bronnen en data. Studenten zullen meer reflecteren op onderzoek en neemt de opleiding in het stageverslag van de student een opdracht op waarbij deze een onderzoek uitvoert en hierover rapporteert. Studenten volgen in het vierde jaar twee workshops waarbij onderzoeksvaardigheden centraal staan.

Studielast en contacturen

De opleiding blijkt voor startende voltijdstudenten zwaar te zijn. Het aantal studenten dat in een vroege fase afhaakt is aanzienlijk (zie hierna onder rendementen). Studenten die het auditteam sprak, vonden de opleiding pittig, maar over het algemeen wel te doen. Sommige onderdelen, met name de financieel economische vakken werden als zwaar gekwalificeerd. Voor zowel de voltijd- als de deeltijdstudenten geldt dat zij goed moeten plannen.

Voltijdstudenten besteden ongeveer 35 uur per week aan hun studie, afhankelijk van de studiefase waarin zij zich bevinden. Voor deeltijdstudenten geldt dat zij per week, 4-6 uren les volgen (afhankelijk van de studiefase), opdrachten uitvoeren voor de opleiding en daarnaast thuis studeren.

Het aantal contacturen dat de voltijdvariant biedt bedraagt het eerste studiejaar 14 uren, het tweede jaar 12, het derde studiejaar 9 en het vierde studiejaar 7 uren.

Voor de deeltijdvariant bedraagt het aantal contacturen gedurende het eerste, tweede en derde studiejaar 5-6 uren, voor het vierde studiejaar 4 uur. Het aantal contacturen kan hoger, als onderdeel van het pakket maatregelen dat de opleiding neemt om de rendementen te verbeteren (zie hierna).

Stages

De stage is voor de voltijdstudenten een belangrijk onderdeel van hun studie. De opleiding heeft hiervoor een heel semester, het zesde, gereserveerd. Voor deeltijdstudenten geldt dat de werkomgeving de stageplek vormt. Tussen de vakinhoud en praktijkcomponent van beide opleidingsvarianten bestaat een duidelijke samenhang waarbij het één staat in dienst van het ander. Zo heeft de student tijdens het volgen van zijn stage vakinhoudelijke kennis nodig om adequaat te kunnen functioneren.

Organisaties waar studenten stage lopen, dienen te voldoen aan criteria die het auditteam als passend bij deze hbo-opleiding beoordeelt. De stagecommissie van de opleiding beoordeelt voorafgaand aan de stage of de stageplek voldoet aan de criteria die de opleiding stelt aan een stageplek. In zijn stageverslag besteedt de student nadrukkelijk aandacht aan de competenties waar hij tijdens zijn stage aan werkt en de mate waarin hij in staat is gebleken om deze vooraf bepaalde competenties te bereiken tijdens de stage. De beoordeling van de stage vindt plaats door de begeleider van de opleiding en door de bedrijfsbegeleider.

De student, de begeleider vanuit de organisatie/instelling (praktijkbegeleider) en de stagedocent hebben tijdens de stage een aantal gesprekken waarbij het leerproces en de gemaakte afspraken schriftelijk worden vastgelegd. De opleiding heeft de beoordelingscriteria voor de stage vastgelegd in de stagehandleiding die iedere student voorafgaand aan zijn stage krijgt uitgereikt. De begeleiding tijdens de stage waarderen ouderejaars op een vijfpuntsschaal met een ruime voldoende. Studenten merken op dat de bedrijfsbezoeken door de begeleider van de opleiding frequenter kunnen dan thans het geval is. Bedrijfsbezoeken vallen nogal eens tussen wal en schip. Een aandachtspunt voor de opleiding om op dit punt scherper te sturen.

De werksituatie is voor de deeltijd ook een leersituatie met een wisselwerking tussen theorie en praktijk. Zij volgen de opleiding vooral om het hbo-bachelor denk- en werkniveau te bereiken. De aansluiting opleiding en werkplek beoordelen zij als goed. De opleiding heeft voldoende zicht op de kwaliteit van de stages en het oordeel van studenten over de stages.

Literatuur

Het auditteam heeft de literatuurlijst bestudeerd van beide varianten. Hieruit blijkt dat de opleiding gebruik maakt van zowel Nederlandstalige als Engelstalige literatuur (voorbeeld: *Fundamentals of corporate finance* voor het studieonderdeel Financiering 2). De literatuur is adequaat en actueel maar zou nog meer dan thans het geval is Engelstalige literatuur kunnen bevatten. Dit neemt niet weg dat de Nederlandstalige literatuur adequaat is en passend is bij het niveau van de opleiding. Wel merkt het auditteam op dat het inbrengen van actualiteit in de opleiding in een zekere mate docentafhankelijk is. Ook dienen studenten, zowel voltijd- als deeltijd, relevante specifiek financieel-economische literatuur te bestuderen waaronder op het terrein van bedrijfs- en commerciële economie en bedrijfskunde. De opleiding besteedt daarnaast, zo is het panel gebleken tijdens het gesprek met studenten ruim aandacht aan recente ontwikkelingen in het vakgebied, o.a. door te werken met dagblad- en weekbladpublicaties van zowel Nederlandstalige als anderstalige uitgevers. Studenten meldden tijdens de audit, en dit bevestigen enquêtes onder studenten, dat zij tevreden zijn over de voorgeschreven literatuur.

Instroom opleiding FSM

Wat betreft de toelatingseisen voor voltijdstudenten, volgt de opleiding de wettelijke regels. Studenten met een afgeronde mbo-4 opleiding, een havo- of vwo diploma zijn toelaatbaar.

De opleiding is niet eenvoudig, zoals blijkt uit de rendementen (zie hierna) en uit het gesprek met studenten. De combinatie: Nederlands, Engels en rekenvaardigheden is voor veel studenten lastig. Op tenminste één van deze gebieden scoren startende studenten regelmatig onder de maat. De opleiding biedt daarom instromende studenten tijdens de intakeprocedure diagnostische toetsen aan op deze drie terreinen. In de voltijd nemen alle aankomende studenten deel aan een intakeprocedure. Studenten die onvoldoende scores krijgen het advies deel te nemen aan een *summer course*. Ook na het eerste studiejaar zijn er voor studenten mogelijkheden om aan speciaal voor de vakgebieden Engels, Nederlands en rekenen georganiseerde cursussen deel te nemen.

Het belang van deze drie vakken voor de propedeuse blijkt wel uit de studieonderdelen in het eerste studiejaar. Daar verwacht de opleiding van haar studenten kennis en vaardigheden op het terrein van rekenen, met name bij eerstejaars studieonderdelen Bedrijfsadministratie en Bedrijfseconomie, Kwantitatieve Methodes en Technieken, Financiering en Commerciële economie. Het beheersen van correct Nederlands is van belang als studenten schriftelijk dienen te rapporteren bij het omvangrijke studieonderdeel Project Ondernemen.

De opleiding FSM kent een normering voor een Bindend Afwijzend Studieadvies van 50 EC's . Studenten dienen na twee jaar hun propedeuse te hebben behaald, anders volgt alsnog een BAS. Studenten geven aan dat de opleiding voldoende aansluit op hun vooropleiding. Wel, zo blijkt, is er een vanzelfsprekend (niveau)verschil waarneembaar tussen de instroomgroepen studenten, afhankelijk van hun (onderwijs)achtergrond (zie ook hierna).

Omdat er geen deeltijders meer instromen, besteden we in deze rapportage geen aandacht aan instromende deeltijdstudenten.

Rendementen

Het rendement van de opleiding is nadrukkelijk een aandachtspunt. Het domein waartoe FSM behoort erkent dit, evenals de opleiding zelf. Zo bedraagt de studie uitval in de propedeuse ruim 60 procent. Ook na de propedeuse is er nog sprake van studenten die de FSM opleiding voortijdig verlaten.

Het is voor de opleiding lastig om de rendementen significant te verbeteren. Zo heeft de opleiding intakegesprekken ingevoerd, de begeleiding van studenten meer gestructureerd en meer individuele gesprekken ingepland. Ook heeft de opleiding, zoals we hierboven onder 'instroom' al vaststelden, maatregelen genomen om studenten op drie vakgebieden de gelegenheid te bieden hun kennis en vaardigheden op het niveau van de startende hbo'er te krijgen.

Zoals de opleiding in de documentatie aangeeft, zijn de resultaten niet tevredenstellend. Studenten geven tijdens de audit aan dat een aanzienlijk deel van de studenten met een verkeerd beeld over de zwaarte van de opleiding starten. Zij denken dat de opleiding gemakkelijk is maar het tegendeel is waar: de opleiding eist discipline ('op tijd je spullen inleveren') en op tijd studeren voor je tentamens. De financieel-economische vakken zijn zwaar, zeker als je geen achtergrond hebt op dat terrein. De opleiding zou in haar voorlichting aan het aspect 'studiezwaarte' meer aandacht mogen besteden. De opleiding zoekt de verbetering van de rendementen in een andere structuur van het onderwijs. Positief in dit verband dat ook het domein waartoe FSM behoort (h)erkent dat het studiesucces van de studenten en de studenttevredenheid niet voldeden aan de doelstellingen die het domein stelde. Ook op dit niveau zijn inmiddels, sedert 2012, maatregelen genomen om studiesucces en studenttevredenheid te vergroten (zie onder 'docenten')

In de prestatieafspraken gemaakt tussen de onderwijsinstelling en de overheid, vastgelegd in een convenant, staat dat in 2014 FSM 63 procent geslaagde voltijd FSM'ers na vier jaar studie moet hebben.

Het is van groot belang om precies te monitoren welke maatregelen nu wel succes hebben en welke niet om een nauwkeuriger beeld te krijgen van de kritische succesfactoren.

Studieloopbaanbegeleiding

Studenten zijn tevreden over begeleiding door en de studeerbaarheid van de opleiding. De studieloopbaanbegeleiding richt zich vooral op: het leren te leren, verantwoordelijkheid nemen, een professionele studie- en beroepshouding en het maken van keuzes binnen de studie. In 2010 is de opleiding gestart met het project Sturen op Studiesucces. Eén van de tastbare resultaten van dit project is het terugbrengen van het aantal langstudeerders. Dit project ligt aan de basis, zo stelt het auditteam vast, van de nieuwe onderwijsvisie die eind 2012 is vastgesteld en die ervan uitgaat dat 'een gemotiveerde student een succesvolle student is'. Kenmerkend van deze visie zijn minder vrijblijvendheid, aanwezig zijn en actief participeren.

Het auditteam stelt vast dat de studeerbaarheid van de opleiding onder andere blijkt uit de wijze waarop de opleiding studenten begeleidt bij het zich eigen maken van de lesstof. Daartoe kunnen studenten beschikken over een studieadviseur, een coach en de decaan. De coach begeleidt verschillende studentengroepen en is het aanspreekpunt voor studenten voor de dagelijkse gang van zaken. Coaching is gekoppeld aan de coachingsleerlijn. De coach bewaakt de studievoortgang van de studenten, is behulpzaam bij het maken van keuzes en verwijst studenten door naar studieadviseurs. Laatstgenoemde vormt het aanspreekpunt voor studenten en houdt zich o.a. bezig met de studeerbaarheid van het curriculum, biedt hulp bij studie- en persoonlijke problemen en is verantwoordelijk voor de organisatie van meeloopdagen voor nieuwe studenten. Studenten geven aan voldoende begeleiding te krijgen tijdens de opleiding. Belangrijk voor hen is dat ze ook zonder afspraak terecht kunnen bij docenten voor vragen zonder tussenkomst van de begeleider/coach.

De opleiding beschikt over een 'kerngroep' van begeleiders/coaches/adviseurs die regelmatig bijeen komt om beleid, werkwijze, probleemgevallen en nieuwe initiatieven te bespreken.

Ten aanzien van de deeltijdvariant gaat de opleiding er terecht van uit dat het initiatief om begeleid te worden bij de deeltijder ligt. Dat geven zij zelf tijdens de audit ook aan. De studieadviseur richt zich vooral op de eerstejaarsdeeltijdstudenten bij vragen over de studievoortgang. De studiebegeleider die deeltijders tijdens de hoofdfase begeleidt richt zich met name op studenten die studieachterstand oplopen. Deeltijdstudenten moeten vóór het eind van het jaar een studieplan hebben opgesteld.

Lectoraten en minor

Binnen het Domein waartoe FSM behoort, zijn verschillende lectoraten geïnstalleerd. De lectoren maken deel uit van het *Centre for Applied Research on Economics & Management*, een kenniscentrum voor praktijkgericht economisch onderzoek. Deze lectoraten hebben zijdelings betekenis voor de FSM opleiding. zij zijn vooral gericht op de Amsterdamse kenniseconomie, internationalisering in het economie-onderwijs, HRM en *Online* ondernemen. Recent is daar een vijfde lectoraat aan toegevoegd 'Corporate Governance en Leadership'. Het is dit lectoraat waarbij de opleiding FSM aansluiting zoekt. Dit lectoraat geeft FSM de mogelijkheid om onderzoek prominenter in het curriculum op te nemen. Vanaf het komend studiejaar, 2013/14, krijgen FSM studenten de mogelijkheid om af te studeren op basis van een door het lectoraat geformuleerde afstudeeropdracht. Studenten die deze opdrachten als afstudeerwerk uitvoeren, kunnen vervolgens rekenen op ondersteuning vanuit het lectoraat.

Studenten van beide varianten van de opleiding kunnen kiezen uit verschillende minoren die het domein waartoe FSM behoort aanbiedt, uit HvA-breed aangeboden minoren of minoren die onderwijsinstellingen buiten de HvA aanbieden. De opleiding FSM heeft ook een eigen minor, International Banking, die het auditteam passend vindt voor deze opleiding. Het betreft een Engelstalige minor waarvan het internationale karakter mede bepaald wordt door de inhoud en door de mogelijkheid om exchange-studenten te werven die de minor volgen.

Voorzieningen

Het auditteam volstaat hier met het oordeel: een verzorgde leeromgeving. De omgeving waar de hogeschool is gevestigd, tegen het NS-station Bijlmer en te midden van voor deze opleiding relevante organisaties, is studentvriendelijk. Mediatheek en lokalen zien er adequaat uit. Studenten maken gebruik van voorzieningen die algemeen beschikbaar zijn voor studenten van de gehele hogeschool. Studenten kunnen in de mediatheek terecht voor tijdschriftartikelen, zowel op papier als digitaal, en voor boeken. Voor de opleiding specifieke vakliteratuur is aanwezig.

De studieruimten zijn geschikt om zowel in groepsverband als alleen te werken. Het aantal pc's is ruim voldoende; tijdens de audit was het merendeel onbemand. De onderwijsruimten zien er schoon/verzorgd uit. Studenten zijn tevreden over het gebouw.

De hogeschool beschikt over een digitale leeromgeving, waar studenten voor hen relevante informatie kunnen terugvinden en kunnen delen met medestudenten. Studenten kunnen ook buiten de HvA terecht voor opleidingsrelevante organisaties zoals bij financiële instellingen in de fysieke omgeving.

Docenten

Kwantiteit

De docent-student ratio bedraagt voor de voltijdvariant 1:28,6 (267 studenten, 9,3 fte) en voor de deeltijdvariant 1:26,9 (72 studenten, 1,3 fte). Het aantal masteropgeleide docenten van de voltijdvariant bedraagt 69% van de 13 docenten. De docent Nederlands is gepromoveerd. Voor de deeltijd geldt dat van de zes docenten er vier op freelancebasis werkzaam zijn; vier van de zes beschikken over een afgeronde masteropleiding.

Kwaliteit docenten

Om zicht te houden op de beschikbare kennis binnen het docentencorps besteedt de opleiding bij functioneringsgesprekken nadrukkelijk aandacht aan de expertise en de deskundigheidsbevordering van docenten. Positief is tevens dat de opleiding de kwaliteit van haar docententeam tegen het licht houdt door middel van een vlootschouw. Deze vlootschouw heeft betrekking op zowel de voltijd- als de deeltijd docenten. Daarbij besteedt de opleiding aandacht aan de omvang van de functie, de nevenfuncties intern, deskundigheden, opleidingsniveau, de didactische aantekening en aan de vraag of de docent tevens als gecertificeerd assessor werkzaam is.

Het auditteam is onder de indruk van de betrokkenheid van de docenten en van de coherentie in het docententeam. Zij zijn op de hoogte van de koers van de opleiding, ambitieus en zijn bereid om zaken te verbeteren. Bestudering van de cv's van de docenten laat zien dat zij vakinhoudelijk voldoende zijn toegerust. Zo beschikken docenten over deskundigheden/zijn opgeleid op het terrein van methoden en technieken, wiskunde, bedrijfskunde, bankwezen, monetaire economie en interculturele communicatie. Freelance docenten beschikken in de regel over die expertise waarover het kerndocententeam niet of in beperkte mate beschikt. Het gaat dan met name om freelancers met expertise van beleggen, vermogensbeheer en financiële planning voor de DGA.

Omdat de opleiding voor beide varianten verschillende docententeams kent en de deeltijdvariant wordt afgebouwd, is het van belang dat FSM de expertise van het FSM deeltijdteam behoudt. Het auditteam stelt vast dat er binnen het deeltijdteam adequate ideeën bestaan over de inhoud en de vormgeving van FSM die binnen de voltijdvariant aandacht verdienen. Dit is een belangrijk thema in het croho-overleg.

Het domein Economie & Management waartoe de opleiding behoort, streeft naar een kwalificatieverhoging van alle docententeams.

Hogeschool-breed wordt hier strikt de hand aan gehouden. Dit betekent dat het verantwoordelijk management van het domein waartoe de opleiding FSM hoort, deze 'kwaliteitsslag' binnen het docententeam daadwerkelijk moet realiseren. Dit impliceert dat volgend kalenderjaar 75 procent van de docenten over een masteropleiding moet beschikken. Niet alle docenten van FSM, zo blijkt, beschikken over een didactische aantekening. Zo beschikken bij de deeltijdvariant DSM geen van de freelance docenten over een didactische aantekening. Op dit laatste aspect bevraagd geven zowel voltijd- als de deeltijdstudenten aan dat zij tevreden zijn over de vakinhoudelijke- en praktijkkennis van hun docenten. De didactische kwaliteiten scoren eveneens voldoende, zeker bij de vaste kern van docenten waarover FSM beschikt. De enige docent die een vast contract heeft maar nog geen didactische aantekening, zal deze wel moeten behalen, zo geeft de opleiding aan.

De onderwijsinstelling biedt haar medewerkers een onderwijsconferentie aan. FSM-docenten nemen hieraan deel. Ook volgen FSM docenten cursussen op voor hun relevante gebieden zoals rond activerende werkvormen en multiculturele docentcompetenties.

Om het studiesucces van studenten en hun tevredenheid te vergroten, zet het domein waartoe FSM behoort in op een vereenvoudigde onderwijsorganisatie waarbij sprake is van resultaatverantwoordelijke docententeams die herkenbaar zijn voor studenten en die verantwoordelijk zijn voor het uitdragen van de onderwijsvisie. Tevens zet het domein ondersteunende diensten in die docenten behulpzaam zijn bij het realiseren van hun onderwijstaak. Het is naar de mening van het auditteam essentieel dat de opleiding sneller dan thans het geval is reageert op signalen uit de omgeving.

Studenten over hun docenten

Zowel de voltijd- als de deeltijdstudenten geven tijdens de audit aan dat zij tevreden zijn over de vakinhoudelijke- en praktijkkennis van hun docenten. Nu liggen, volgens de studenten, de ontwikkelingen op dit vakgebied 'op straat' waardoor actuele ontwikkelingen en de achtergronden hiervan steevast een onderwerp zijn binnen de opleiding waar docenten adequaat op inspelen. Hun didactische kwaliteiten scoren over het algemeen op een voldoende niveau. Met name de freelancedocenten zijn niet altijd even goed didactisch geschoold, maar dat wordt gecompenseerd door hun kennis van het werkveld, aldus de studenten. Zij loven de informele sfeer, de bereikbaarheid van de docenten buiten de lesroosters om.

Weging en oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 2 tot het oordeel: voldoende . De volgende overwegingen hebben tot dit oordeel geleid.

- De opleiding geeft de student van beide varianten de gelegenheid om op een gestructureerde wijze de competenties te bereiken. Het werken met thema's is daarbij zeker behulpzaam.
- De onderzoekscomponent is verankerd in de opleiding maar verdient nog verdere uitwerking. De opleiding heeft een duidelijk beeld van de plek van onderzoek in het curriculum. Een duidelijke start heeft het auditteam gezien om de onderzoekscomponent een belangrijke plek te geven in het curriculum.
- Het belang van het lectoraat voor de opleiding neemt toe. Een belangrijke ontwikkeling, mede gelet op de rol van de onderzoekscomponent binnen de opleiding. De mogelijkheid voor studenten om hun eindwerkstuk binnen de kaders van het lectoraat af te ronden is een goed initiatief.
- Het auditteam is tevreden over het door de opleiding gevoerde beleid ten aanzien van de taal- en rekenvaardigheid van beide groepen studenten.
- Het aantal uren dat voltijd- en deeltijdstudenten besteden aan hun studie is voldoende, maar mag stijgen. Het aantal contacturen kan hoger, zeker in de propedeuse waar nu de voortijdige studie uitval hoog is.

- De kwaliteit van de kerndocenten is voldoende; een merendeel beschikt over een relevante wo-opleiding en over relevante werkervaring. Daar waar expertise ontbreekt, zet de opleiding freelancers in. Hierdoor ontstaat er een mix tussen docenten en freelancers.
- De opleiding biedt studenten een voltijd- en deeltijdprogramma aan, dat in voldoende mate aansluit bij de beginsituatie van instromende studenten. De norm voor een negatief bindend studieadvies is door de opleiding hoog. De opleiding legt daarmee de lat voor doorstroming naar de hoofdfase hoog.
- De studieloopbaanbegeleiding van de opleiding is gericht op een professionele beroepshouding.
- De voorzieningen zijn adequaat.

Samenvattend stelt het auditteam vast dat de opleiding een gestructureerd en adequaat vormgegeven voltijd- en deeltijdcurriculum aanbiedt. Het docententeam is op niveau waarbij de opleiding aantoonbaar aandacht besteedt aan het op masterniveau brengen van het docententeam. De begeleiding van studenten is adequaat. Positief is dat de opleiding het lectoraat nauwer betreft bij onderzoekscomponent. Een belangrijk punt voor het auditteam omdat zo de onderzoekscomponent meer gewicht krijgt binnen de opleiding. De rendementen vallen tegen maar het auditteam stelt vast dat de opleiding de afgelopen jaren maatregelen neemt om deze te verbeteren. Het auditteam beoordeelt deze Standaard met de score 'voldoende'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Examencommissie, examenkamers en toetsbeoordelingscommissie

Op domein en op clusterniveau is de afgelopen jaren een aantal belangrijke wijzigingen doorgevoerd wat betreft toetsing, beoordeling en de organisatie en procedures rond de examencommissie.

Binnen het cluster Finance & Accounting, waartoe FSM behoort, is een examencommissie geïnstalleerd. Deze is benoemd door het College van Bestuur en heeft met ingang van het studiejaar 2012-2013 een andere positie en rol gekregen, zo blijkt. Het model van de examencommissie, inclusief de taken en bevoegdheden, is vastgelegd. Het cluster kent verder examenkamers die de operationele taken van de examencommissie uitvoeren. Iedere examenkamer is gekoppeld aan de voltijd- en deeltijdvariant en het Ad-programma. Ook kent de opleiding een toetsbeoordelingscommissie.

De examencommissie bestaat uit een voorzitter en een aantal leden. Deze leden zijn tevens voorzitter van de examenkamers. De commissie formuleert op de eerste plaats beleid, onafhankelijk van het management, voor de examenkamers en de toetsbeoordelingscommissies. De voorzitter van de examencommissie heeft een adviserende stem bij de benoeming van de leden van de examencommissie. Ook organiseren zij scholing voor nieuwe leden van de examencommissie, examenkamer en de toetsbeoordelingscommissie. Tevens wijzen zij de examinatoren aan en leggen de criteria vast waaraan examinatoren dienen te voldoen.

De examenkamers voeren voor de examencommissie de meer operationele taken uit. Er is binnen FSM (nog) sprake van een examenkamer voor de voltijdvariant en voor de deeltijdvariant. Als de deeltijdvariant is afgebouwd, vervalt ook de noodzaak van de aan haar gekoppelde examenkamer. Iedere examenkamer bestaat uit drie leden waaronder een docentlid uit de opleidingsvariant. De examenkamer behandelt toelatingsverzoeken, onderzoekt fraude, kent vrijstellingen toe en beoordeelt de kwaliteit van de examens. Bezwaarschriften richten studenten aan de examenkamer. Besluiten die de examenkamer neemt, geeft zij door aan de examencommissie. Laatstgenoemde is verantwoordelijk voor (de kwaliteit van) de werkzaamheden van de onder haar ressorterende examenkamer.

Sinds de audit in 2007 beschikt de opleiding over een toetsbeoordelingscommissie die per opleidingsvariant is ingericht om zo snel te kunnen werken en te kunnen garanderen dat specifieke kennis op één aanwijsbare plek binnen de organisatie aanwezig is. De commissie bestaat uit drie leden, waaronder twee leden afkomstig uit óf de voltijd- óf de deeltijdvariant. Tot de taken van deze commissie behoort het controleren van toetsen op aspecten zoals de inhoudelijke- en technische eisen en het assisteren van docenten bij toetsontwikkeling. De resultaten van haar werkzaamheden rapporteert de toetsbeoordelingscommissie aan de examencommissie.

Samenvattend stelt het auditteam vast, op basis van de documentatie en na het gesprek met de leden van de verschillende commissies, dat zij voldoende zijn toegerust voor hun taken. Zij zijn kwaliteitsbewust en nemen hun opdracht serieus. Sedert de laatste accreditatieronde in 2007 is er sprake van een duidelijke verbetering.

Toetsen

Sinds de laatste audit in 2007 is er sprake geweest van verdere aanscherping van het toetsbeleid, de toetsprocedures en de toetsinstrumenten. Het auditteam constateert dat de opleiding hier op een gestructureerde wijze aandacht aan besteedt. De uitvoering van het toetsbeleid, het ontwikkelen van toetsinstrumenten en de kwaliteit van de toetsen zijn onderdeel van een proces dat de opleiding voortdurend tegen het licht houdt, daarbij nadrukkelijk gebruik makend van de expertise binnen de hierboven genoemde drie commissies. Positief is dat binnen het cluster en de opleiding thans de taken en bevoegdheden op het terrein van examinering en toetsen eenduidig zijn belegd.

De opleiding maakt gebruik van verschillende toetsvormen waaronder de klassieke open vragen en MC-vragen. Daarnaast leveren studenten binnen de kaders van de integrale leerlijn ook beroepsproducten op die als een proeve van bekwaamheid gelden. Nog opgemerkt moet worden dat binnen de deeltijdvariant sprake is van een portfolioassessment in de laatste fase van de studie. Aandachtspunt is overigens wel het controleren van groepswork op meeliftgedrag voor de voltijd. Tijdens de audit werd duidelijk dat studenten hier zelf scherp op letten, maar de opleiding zou op dit punt ook over een eigen controlemechanisme moeten beschikken.

Wat betreft de toetsing van stages toetst de opleiding in welke mate de student zijn stagedoelstellingen heeft bereikt. Dit gebeurt door een individuele beoordeling van het functioneren van de student op zijn stageplek, het uitvoeren van de opdracht en de mate waarin hij in staat is om te reflecteren op zijn professionele houding. Zowel de coach vanuit de opleiding als de coach op de werkplek beoordelen de student. Beiden overleggen over het eindoordeel waarbij de opleidingscoach verantwoordelijkheid draagt voor het uiteindelijke oordeel.

Het auditteam heeft tijdens de audit inzage gehad in een aantal toetsen, verspreid over de verschillende studie jaren. Het betrof vooral kennistoetsen. Zij boden het auditteam een duidelijk beeld van de breedte én diepgang waarop de opleiding toetst. Gebleken is dat de toetsen van een voldoende niveau zijn: zij geven de student gelegenheid zowel kennis als inzicht te demonstreren. De vragen laten voldoende spreiding zien over de aangeboden studiestof.

Eindwerken

Niet alleen met toetsing, maar ook met het afstuderen heeft de opleiding sinds de beoordeling in 2007 een aantal 'verbeterslagen' gemaakt. Het betreft onder andere verbeteringen in de organisatie van de afstudeerprocedure en het niveau van afstuderen.

Zo kent FSM thans een afstudeercommissie om haar examinatoren te adviseren bij het beoordelen van eindwerken, in het bijzonder wat betreft de borging van het eindniveau en de beoordeling conform de richtlijnen van het domein waartoe FSM behoort. De richtlijnen voor het beoordelen van het afstuderen zijn aangescherpt en de beoordelingsformulieren zijn gestandaardiseerd. De afstudeerbegeleiders zijn geschoold om studenten op een adequate wijze te begeleiden.

In de Onderwijs- en Examenregeling heeft de opleiding de toelatingseisen beschreven voor de afstudeeropdracht; de examenprocedure is op een duidelijke wijze in de studiehandleiding vastgelegd. Voor de afstudeeropdracht zijn 20 weken gereserveerd en schrijft de student in opdracht van een bedrijf. Een docent begeleidt de student tijdens periode waarin hij aan zijn opdracht werkt. De beoordeling van het eindgesprek vindt plaats door twee examinatoren. Dit studiejaar zijn voor het eerst ook externe beoordelaars betrokken bij de steekproefsgewijze beoordeling van de eindwerken. Zij zullen het management van de opleiding en de examencommissie feedback geven. Duidelijk is, gelet op het bovenstaande, dat de opleiding de afgelopen jaren fors heeft ingezet op een verbetering van de procedure rond de examinering.

Ook voor het studiejaar 2013/14 staan naar een aantal projecten op het programma, 'verbeteradviezen' in de terminologie van de opleiding, om de procedures en de kwaliteit van het afstuderen verder te verbeteren. In lijn hiermee stelt het auditteam vast, dat de kwaliteit van de eindwerken een stijgende lijn laten zien.

Het auditteam heeft voorafgaand aan de audit in totaal 20 eindwerkstukken opgevraagd en bestudeerd, 15 voltijd eindwerkstukken en 5 deeltijd eindwerkstukken. Het betreft eindwerkstukken van de laatste twee studie jaren. Bestudering laat zien dat de kwaliteit van de eindwerkstukken wat betreft diepgang, theoretisch kader en de onderzoekscomponent beter wordt naarmate de afstudeerdatum van de student recenter is en de actie die de opleiding neemt rond de onderzoekscomponent vruchten begint af te werpen (zie hierna). De eindwerkstukken zijn sterk praktijkgericht waarbij een bedrijfsopdracht de boventoon voert. Het auditteam vindt dit laatste een belangrijk aandachtspunt. Een meer kritisch onafhankelijke onderzoekende houding is nodig.

Twee eindwerkstukken uit het voorlaatste cohort beoordeelt het auditteam als 'op het randje'. Afhankelijk waar je als beoordelaar het accent legt, kun je deze eindwerkstukken met een voldoende of onvoldoende beoordelen. De overige eindwerkstukken zijn van tenminste voldoende niveau. Zo is de onderzoekscomponent beter uitgewerkt en sterker terug te vinden in de meest recente eindwerkstukken. Het auditteam heeft er dan ook vertrouwen in, gelet op het door de opleiding ingezet beleid rond het afstuderen, dat de opleiding deze stijgende lijn weet te behouden.

Tijdens de audit heeft het auditteam extra informatie opgevraagd ten einde na te gaan of de afstudeerdossiers compleet waren. Waren in de dossier bijvoorbeeld bedrijfsbeoordelingen en reflectieverslagen gearhiveerd? Uit deze check bleek dat een en ander op orde was en dat in de laatste jaren verscherpingen zijn doorgevoerd door de opleiding.

Inzet CAREM

Positief is het auditteam over de inzet van CAREM (*Centre for Applied Research on Economics & Management*) bij de beoordeling van eindwerkstukken van FSM. Verschillende voltijd- en deeltijd eindwerkstukken zijn bestudeerd en op een aantal criteria getoetst door de Lector International Business Hanzehogeschool Groningen, Kwartiermaker Lectoraat Nieuw Economisch Leiderschap ten behoeve van DEM/HvA bij CAREM, en de Lector Internationalisering van het Onderwijs, portefeuillehouder Onderwijs CAREM. Voorafgaand aan de audit heeft het auditteam van de opleiding deze CAREM-rapportages bestudeerd en stelt vast dat deze voor de opleiding zeker van toegevoegde waarde zijn voor de opleiding. In heldere bewoording beschrijft CAREM zijn oordeel over de eindwerken en geeft het de opleiding daarnaast waardevolle adviezen daar waar het verbeterpunten betreft. Het auditteam onderschrijft de verbeterpunten uit de CAREM rapportages, bijvoorbeeld op het terrein van de onderzoekscomponent.

Inmiddels heeft de opleiding actie ondernomen en de onderzoekslijn in het curriculum uitgebreid beschreven en in het nieuwe curriculum voor 2013/2014 ingevoerd. Daarmee zal de concentrische opbouw voor de onderzoeksleerlijn verbeteren.

Werkveld over de afstudeerkwaliteit

Het auditteam heeft het werkveld onder andere bevraagd over de kwaliteit van afstuderen, over het niveau van de afgestudeerden en over de aansluiting van deze opleiding bij de eisen van de arbeidsmarkt. Gebleken is dat zij tevreden zijn over de afgestudeerden. Het instapniveau voor de arbeidsmarkt is goed, zij kunnen goed uit de voeten met FSM'ers. Ook de alumni van de opleiding zeiden tevreden te zijn over de aansluiting van de opleiding op het werkveld. Zij hadden vrij snel een baan en de basis die FSM hen had geboden, was voldoende om zich verder te ontwikkelen.

Weging en oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 3 tot het oordeel: voldoende. De volgende overwegingen hebben tot dit oordeel geleid.

- Binnen het domein waartoe FSM behoort, zijn de afgelopen jaren een aantal verbeteringen geïnitieerd rond toetsen en beoordeling. De commissies die uit deze verbetering zijn voortgekomen, zijn adequaat vormgegeven en functioneren in voldoende mate. De examencommissie voldoet aan de eisen zoals geformuleerd in de Wet Versterking Besturing. De mandatering van de examencommissie aan de toetsbeoordelingscommissie en de examenkamer is duidelijk vormgegeven.
- Het auditteam constateert dat de opleiding op een valide wijze toetst. De door de opleiding gehanteerde wijze van toetsen sluit aan bij de competenties, de doelstellingen en het curriculum. De kennistoetsen zijn op hbo-bachelorniveau wat diepgang en breedte betreft.
- De door het auditteam bestudeerde eindwerkstukken zijn van voldoende niveau.
- Het auditteam moedigt de opleiding aan de door haar ingeslagen weg wat betreft de kwaliteit van de eindwerkstukken en de wijze van beoordeling de komende jaren vol te houden. De rol van CAREM beoordeelt het auditteam hierbij als waardevol en ook op dit punt moedigt het auditteam de opleiding aan om CAREM blijvend te betrekken bij de kwaliteitsborging rond het afstudeerniveau.

Het auditteam is positief over de verbeteringen die binnen FSM zijn doorgevoerd rond toetsen en de beoordeling ervan. De opleiding kent een examen- en een toetsbeoordelingscommissie die zijn toegerust voor hun taak. De toetsen zijn op bachelorniveau en zijn valide en betrouwbaar. Positief is het auditteam over de slag die de opleiding de afgelopen jaren heeft gemaakt inzake de kwaliteit van de eindwerkstukken. Gegeven de complexiteit van het vakgebied en gelet op het instroomniveau van de studenten, vindt het auditteam het een prestatie dat de opleiding haar studenten na vier jaar op een bachelorniveau weet te krijgen. Prima is dat de opleiding 'vreemde ogen' betreft bij de beoordeling van de kwaliteit van de eindwerkstukken. Reden voor het auditteam om deze Standaard met een voldoende te beoordelen.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditteam is van oordeel dat de door de opleiding gehanteerde set competenties en de hiervan afgeleide doelstellingen in overeenstemming zijn met de eisen die het werkveld stelt aan hbo-bachelor afgestudeerde FSM'ers.

De opleiding speelt in voldoende mate in op recente inzichten uit het vakgebied en weet deze ontwikkelingen goed te verwerken in het curriculum. Het curriculum kent een goede balans tussen breedte en diepgang en maakt dan ook inhoudelijke een verzorgde en adequate indruk. Binnen de opleiding is sprake van een samenhangende leeromgeving, die de studenten de mogelijkheid geeft de competenties te verwerven.

De opleiding beschikt over vakbekwame docenten (kerndocenten en freelance docenten) met voldoende theoretische en aan de praktijk gerelateerde kennis en ervaring. De samenwerking van de opleiding met het regionale werkveld beoordeelt het auditteam als positief.

Positief is het auditteam over de maatregelen die de opleiding neemt om de schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden en rekenvaardigheden bij studenten te verbeteren en over de wijze waarop de opleiding de rendementen analyseert en op basis daarvan maatregelen neemt deze te verbeteren.

De voorzieningen zijn op niveau. Studenten zijn tevreden over de opleiding, i.c. de vakinhoud, en over de begeleiding zo constateert het auditteam.

De examencommissie functioneert op een adequate wijze. Zij is recentelijk in de huidige vorm geïnstalleerd, heeft duidelijk ontwikkelingspotentieel, stelt de juiste prioriteiten en houdt een vinger aan de pols wat betreft de kwaliteit en het niveau van de opleiding.

Uit de tussenproducten en de bestudeerde eindwerkstukken concludeert het auditteam dat de afgestudeerden na afronding van de opleiding beschikken over het hbo-bachelor niveau. Positief is het auditteam ook over de maatregelen die de opleiding de afgelopen jaren heeft genomen rond het afstuderen waarbij de rol van het onderzoekscentrum CAREM hier niet onvermeld mag blijven, een prima initiatief van de opleiding.

Het auditteam is op basis van het bovenstaande van oordeel dat de kwaliteit van de opleiding Financial Services Management voldoende is.

6. AANBEVELINGEN

- De opleiding besteedt in haar competenties/eindkwalificaties aandacht aan het onderwerp ethiek. Echter, in de door de student gerealiseerde eindkwalificaties vinden we hier weinig van terug. De opleiding doet er goed aan na te gaan waar en in welke mate ethiek in het curriculum en in het toetsplan wordt geadresseerd.
- De opleiding besteedt veel aandacht aan competentieontwikkeling van de studenten. De coachingslijn wordt in dit kader ook gewaardeerd. Deze zou nadrukkelijker in het curriculum gepresenteerd kunnen worden: bijvoorbeeld door aan het begin van de coachingslijn een nulmeting t.a.v. competenties uit te voeren en die nulmeting als een van de uitgangspunten te nemen voor de coaching c.q. de studieloopbaanbegeleiding.
- Het verdient aanbeveling de alumnivereniging verder te structureren om te profiteren van de vele werkveldcontacten waarover de opleiding beschikt.
- Toetsbeleid. Het auditteam adviseert de opleiding aandacht te besteden aan de individuele bijdrage van studenten bij groepsprojecten.
- De activiteiten op het gebied van onderzoek en onderzoekslijn zijn evident. Het betreft vaak een instrumentele benadering, studenten dienen meer zicht te krijgen op of inzicht te krijgen in de voetklemmen en angels rond het onderzoeksontwerp.
- Analyseer de maatregelen die je genomen hebt om de rendementen te verbeteren. Vraag je af of je zicht hebt op succesvolle maatregelen die andere opleidingen, al dan niet binnen de hogeschool nemen of reeds genomen hebben om de rendementen te verbeteren. Stel jezelf de vraag of die maatregelen passen binnen je eigen opleiding? Zo niet, waarom niet. Indien wel, hoe geef je ze dan vorm binnen je eigen opleiding? Een vertaling van één op één is niet altijd mogelijk/eenvoudig.
- De afstudeerwerken leveren uitvoerbare praktische adviezen op waar het werkveld mee uit de voeten kan. Een aantal aandachtspunten is tijdens de audit besproken met de opleiding maar waar we nog eens de nadruk op willen leggen: besteed meer aandacht aan de externe beschrijving c.q. de context waarin een bedrijf moet functioneren, zorg voor nauwkeurigere literatuurverwijzingen en zorg voor meer reflectie op de gekozen onderzoeksmethodologie.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Financial Services Management Hogeschool van Amsterdam voltijd en deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

Uitgangspunten bij de opzet van het opleidingsprofiel: beroepstaken, generieke competenties en body of knowledge and skills (gedegen theoretische kennis)

Dit opleidingsprofiel beschrijft de opleiding, binnen de landelijk afgesproken kaders, in beroepstaken. Dit zijn handelingen die representatief zijn voor de beroepspraktijk waarvoor de opleiding opleidt. We specificeren de beroepstaken in beroepshandelingen, beroepsproducten en de onderliggende basis van kennis en vaardigheden, de 'body of knowledge and skills'.

Studenten ontwikkelen generieke competenties door die beroepstaken en –handelingen uit te voeren in hun beroepsomgeving. Hiervoor zetten zij de 'body of knowledge and skills' in.

De beroepstaken

1. Integrale benadering van bedrijfsfuncties

De werknemer heeft inzicht in organisaties, de markt en

financiën, kan beoordelen welke plaats zijn eigen functie heeft in de organisatie als geheel en begrijpt hoe de bedrijfsfuncties zich ten opzichte van elkaar verhouden.

2. Adviseren van particuliere en zakelijke cliënten

De werknemer brengt op basis van relevante gegevens een financieel advies uit.

3. Verkopen van financiële producten

De werknemer stelt marktwerkingsplannen op en op basis daarvan verkoopt hij financiële producten.

4. Beheren en onderhouden van een cliëntennetwerk

Met behulp van de informatietechnologie onderhoudt de werknemer een cliëntennetwerk.

5. Analyseren van risico's en op basis hiervan cliënten accepteren of afwijzen

De werknemer weet hoe fiscale, economische en juridische regels in elkaar zitten en beargumenteert daarmee waarom cliënten geaccepteerd of afgewezen moeten worden.

6. Verzorgen van administratieve handelingen en beheer

De werknemer houdt een financiële administratie bij, stelt mede de jaarrekening op en toetst die aan wettelijke bepalingen.

7. Analyseren en bewaken van financieel en commercieel resultaat

De werknemer analyseert financieel-zakelijke rapporten, zowel interne als externe, en formuleert standpunten over rendementen en risico's.

8. Innoveren van financiële producten

De werknemer signaleert en analyseert wensen van doelgroepen en levert een bijdrage aan productontwikkeling en –innovatie.

9. Vertalen van actuele (internationale) marktontwikkelingen naar beleid en strategie

De werknemer vertaalt externe ontwikkelingen en levert daarmee een bijdrage aan het beleid en de strategie van de organisatie.

De generieke competenties

Vakkundigheid

De student kan beroepsproblemen signaleren en analyseren en zo tot beredeneerde oplossingen komen. Daarbij benut hij relevante en actuele kennisbronnen, de beroepspraktijk, theorieën, modellen, begrippen en technieken.

Innovatief vermogen

De student kan innovatieve oplossingen bedenken en zo helpen het beroepsdomein te vernieuwen.

Ethisch handelen

De student handelt integer, volgens de beroepscode en de wetgeving en is in staat om ethische dilemma's te benoemen. Hij is zich bewust van de maatschappelijke context van zijn kennis en vaardigheden en weet dat ethisch handelen onderdeel van zijn vakmanschap moet zijn.

Resultaatgerichtheid

De student wil tastbare resultaten bereiken.

Ondernemend gedrag

De student kan kansen signaleren en hiernaar handelen.

Communiceren

De student kan effectief communiceren, zowel mondeling als schriftelijk.

Klantgerichtheid

De student kan zijn werk zo inrichten dat het voldoet aan de wensen en verwachtingen van de klant.

Samenwerken

De student kan in een team een eigen bijdrage aan gemeenschappelijke resultaten leveren; hij streeft naar goede werkrelaties en ondersteunt teamleden.

Ontwikkelingsgerichtheid

De student is gemotiveerd en in staat om van elke situatie te leren, onderneemt actie na ervaringen en feedback en streeft ernaar zichzelf als beroepsbeoefenaar te ontwikkelen.

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma Voltijd 2012 - 2013

JAAR 1	Semester 1	EC	Semester 2	EC
	Bedrijfsadministratie en –economie	3	Bankmanagement 1	3
	Bedrijfskunde	3	Exact	3
	Commerciële Economie 1	3	Financiering 1	3
	Engels 1	2	Kwantitatieve Methoden en Technieken 1	3
	Informatie- en Communicatietechnologie	1	Management Vaardigheden	3
	Management Accounting	3	Persoonlijke Ontwikkeling 2	1
	Nederlands 1	2	Project Hypotheken	7
	Persoonlijke Ontwikkeling 1=	2	Sport 2	1
	Project Ondernemen	6	Verzekeringsleer 1	3
	Recht 1	2	WFT Hypotheek Krediet	3
	Sport 1	1		
	Wft-Basis	2		
		30		30

JAAR 2	Semester 3	EC	Semester 4	EC
	Bankmanagement 2	3	Algemene Economie	3
	Belastingrecht 1	3	Bedrijfsadministratie 1	3
	Financiële Dienstenmarketing 1	3	Engels 2	2
	Nederlands 2	3	Financiering 2	3
	Project Consumptief Krediet	3	Kwantitatieve Methoden en Technieken 2	3
	Project CRM	6	Project Beursbedrijf	4
	Persoonlijke Ontwikkeling 3	2	Persoonlijke Ontwikkeling 4	2
	Sport 3	1	Project Productontwikkeling	3
	Verzekeringsleer 2	3	Recht 2	3
	WFT Consumptief Krediet	3	Sport 4	1
			Zakelijk Krediet	3
	30		30	

JAAR 3	Semester 5	EC	Semester 6	EC
	Actuariaat	3	Stage	30
	Bedrijfsadministratie 2	4		
	Beleggingsleer	3		
	Bankmanagement 3	3		
	Bedrijfspracticum SAP	5		
	Engels 3	2		
	Persoonlijke Ontwikkeling 5	3		
	Project Toekomstvoorzieningen	3		
	Verzekeringsleer 3	4		
	30		30	

JAAR 4	Semester 7	EC	Semester 8	EC
	Minor	30	Afstudeeropdracht	15
			Finance, Risk & Treasury	10
			Relatiemanagement	3
			Workshops	2
	30		30	

Schematisch overzicht opleidingsprogramma Deeltijd 2012-2013

JAAR 1	Semester 1 – Business Basics	EC	Semester 2 – Financial Tools	EC
	BB1a Algemeen tentamen	7	FT1 Management Accounting	7
	BB1b Bedrijfssimulatie	2	FT2 Computerboekhouden	8
	BB2 Projectplan	6	FT3 Vermogens/ondernemings Recht	6
	BB3 Bedrijfsadministratie	5	FT4a WFT Basis / Ethiek	6
	BB4a Ondernemingsplan	6	FT4b Kredietaanvraag	3
	BB4b Verdediging Ondernemingsplan	2		
	BB4c Individueel verantwoordings verslag	2		
	30		30	

JAAR 2	Semester 3 – Personal Financial Planning 1	EC	Semester 4 – Personal Financial Planning 2	EC
	FP1 Eigen woning/Hypotheek	8	PF1 WFT Beleggen/consumptief	8
	FP2 Belastingrecht 1	6	PF2 Integratie Tentamen	6
	FP3 Belastingrecht 2	7	PF3 Adviesrapport planning	8
	FP4a Onderzoekscase	5	PF4a DGA	4
	FP4b WFT leven/hypothecair	4	PF4b SPSS	4
	30		30	

JAAR 3	Semester 5 – Int. Insurance, Sales & Banking	EC	Semester 6 - Minor	EC
	SL1 WFT Compliance	7	Minor	30
	SL2 Salesplan	8		
	SL3 Paper	7		
	SL4 Integrated Product offering	8		
	30		30	

JAAR 4	Semester 7- Persoonlijke Professionalisering	EC	Semester 8 - Afstuderen	EC
	PP1 Startopdracht	6	PP Portfolio-Assessment	12
	PP2 Samenwerken	6	Afstudeeropdracht	18
	PP3 Klantgerichth/ Innov.	6		
	PP4 Besluitvaardigheid	6		
	PP5 Ondernemend gedrag	6		
	30		30	

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Programma beperkte opleidingsbeoordeling

**hbo-bacheloropleiding Financial Services Management – Hogeschool van Amsterdam
Audit 23 mei 2013**

Varianten en Locaties:

- **Bachelor voltijd** (Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O.)
- **Bachelor deeltijd** (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)

Locatie: Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O. **Centrale lokatie: 4047; 2e gesprekslokaal 3041; ontvangstruimte 3064; open spreekuur 4095.**

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Auditpanel	Gespreksonderwerpen
08.15 – 8.30	4047	Inloop & ontvangst auditteam: 1. Voorzitter dhr R.B. (Ruud) van der Herberg, partner Hobéon 2. Secretaris dhr G.W.M.C. (Ger) Broers, adviseur Hobéon 3. Lid dhr J. H. (Jos) van Aken, opleidingsmanager Financial Services Management Hogeschool Windesheim 4. Lid dhr P.A.J. (Peter) Verbaas, Fellow en PhD researcher Nyenrode Business University: banking, governance, wealth management. 5. Studentlid dhr T.R.G.L. (Thomas) van den Herik, derdejaars student van de opleiding Financial Services Management Hogeschool Utrecht		
8.30 – 9.30	4047	Intern overleg auditteam		
9.30 – 10.30	4047	Management opleiding FSM 1. Ineke van der Linden, domeinvoorzitter DEM; 2. Ed Toussaint, opleidingsmanager FSM vt 3. Marry van Straten, opleidingsmanager FSM dt		• Kennismaking MT en vaststellen agenda • Aspecten van nieuwe accreditatiestelsel benoemen <u>Gespreksonderwerpen:</u> eigenheid opleiding – ambities - hbo-niveau - relatie beroepenveld – internationalisering - onderzoek
10.30 – 10.45	4047	Pauze		Interne terugkoppeling
10.45 – 11.30	4047	Examencommissie 1. Examencommissie: cluster Finance & Accounting Peter van der Torre, voorzitter 2. Examenkamer: Jamal Abid voorzitter voltijd; Frans Daams voorzitter deeltijd 3. Toetsbeoordelingscommissie Jamal Abid (vz vt); Frans Daams (vz dt)		<u>Gespreksonderwerpen:</u> Bevoegdheden en taken examencommissie en toetscommissie - rol in de interne kwaliteitszorg toetsing - resultaten

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Auditpanel	Gespreksonderwerpen
11.30 – 12.30	4047	Werkveldvertegenwoordiging en Alumni opleiding FSM Alumni Patty Veerhuis (Alumnus vt) functie: commercieel relatiebeheerder werkgever: legal and general www.landg.nl Jelle Brand (Alumnus vt) ING Nederland Senior Accountmanager Grootbedrijf www.ing.nl/zakelijk Marijn Heuvelman (Alumnus dt) Coördinator Beleggen SNS Reaal Werkveld Wytzejan de Jong, directeur ASR Bancair (OAR) Wilfred Mooij; v Geijssels en Kroon Directeur Assurantiekantoor (OAR) Albert Tamming, van Lanschot (stagementor) Wouter Degeling ING Nederland Teammanager Kredietverlening (gastdocent)		<u>Gespreksonderwerpen Werkveld:</u> contacten met opleiding over onder andere: actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma - andere wensen vanuit het werkveld - eigen inkleuring opleiding - stage en begeleiding - onderzoekscomponent - niveau <u>Gespreksonderwerpen Alumni:</u> o.a. kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) - functioneren in de praktijk of vervolgopleiding
12.30 – 13.15	4047	Lunch auditteam		
13.15 – 13.45	4095	Spreekuur docenten/studenten FSM voltijd, deeltijd		
		Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen Fraijlemaborg		
13.45– 14.45 Parallel met studenten vt	4047	Docenten FSM voltijdvariant Monique Jansen, vz afstudeercommissie; docent wft-modules; coördinator minor international banking Mark Koster; vz opleidingscommissie; wft-modules; coach jaar 1 en 2 Klaas de Leth; studieadviseur; coach jaar 1 en 2; sportdocent Jamal Abid; vz examenkamer; docent commerciële economie; coach jaar 1 ; lid stage- en afstudeercommissie Joop Veld; docent Nederlands; lid domeinraad en dagelijks bestuur Hans van Willigen, docent bedrijfseconomie en bedrijfsadministratie Peter van der Torre, docent bankmanagement; coördinatie wft modules		<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma - eigen inkleuring programma - keuze werkvormen - onderzoekslijn - stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers - relatie docenten beroepenveld - eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen
13.45 – 14.45 Parallel met docenten vt	3041	Studenten FSM voltijdvariant, o.a vanuit de opleidingscommissie Studenten voltijd Christiaan Smit (1FSM)		<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting -

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Auditpanel	Gespreksonderwerpen
		2. Bram Schröder (2FSM) 3. Lars van Dijke(2FSM) 4. Ivar Gruwel (3FSM) 5. Barry Dingerdis (3FSM) 6. Remco Smit (4FSM) 7. Jenifer Vane (4FSM)		toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
14.45 – 15.15	4047	Pauze en bepalen pending issues		<u>Interne terugkoppeling</u>
15.15 – 16.00	4047	Pending issues, bestuderen documentatie		
16.00 – 17.00 Parallel met studenten dt	4047	Docenten FSM deeltijd: 1. Frans Daams Onderzoek, statistiek 2. Fred Rienstra International Sales & Banking, afstudeercoördinator, studieadviseur 3. Danielle de Langen Financiële Planning, fiscaal/juridische vakken, Wft, PP 4. Caspar Nijland Wft, wft-beleggen 5. Paul Feenstra Bankwezen/financiële dienstverlening/Wft, Financiële Markten (nationaal & internationaal), Risk management, Compliance en Ethiek		<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma – keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen
16.00 – 17.00 Parallel met docenten dt	3041	Studenten FSM deeltijd 1. Hans Anneveld (2e jaar) 2. Samir Kilani (3e jaar) 3. Erwin Tuin (4e jaar) 4. Jochem de Bruin (4e jaar)		<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
17.00 – 18.00	4047	Interne terugkoppeling: bepaling (deel)beoordeling		
18.00	4047	Terugkoppeling		

Werkwijze

Bij de beoordeling van de opleiding FSM is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de opleiding.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee
- standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel:
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
 - differentiatie in graad uitgedrukt in percentage van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar.
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Onderwijsbeleidsplan.
- beleidsplan op het gebied van onderzoek in relatie tot de aangeboden opleidingen.
- personeels(beleid)plan.
- Door het panel te bepalen representatieve selectie van eindwerken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering.
Overzicht van 20 eindwerken studentnummer:
Veltijd:
 1. 500508344
 2. 500515768
 3. 500531424
 4. 500431304
 5. 500510716
 6. 500542866
 7. 500506232
 8. 500516963
 9. 500505744
 10. 500525019
 11. 500530179
 12. 500517985
 13. 500504041
 14. 500539421
 15. 500451843Deeltijd
 1. 461209
 2. 500604800
 3. 229159
 4. 509483
 5. 500522966

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Naam (inclusief titulatuur)	Rol (voorzitter / lid / studentlid)	Domeindeskundige (ja / nee)
De heer drs. R.B. van der Herberg	Voorzitter	Deels
De heer drs. P.A.J. Verbaas	Lid	Ja
De heer drs. J.H. van Aken	Lid	Ja
De heer T.R.G.L. van den Herik	Studentlid	Nee

Secretaris/Coördinator

Naam (inclusief titulatuur)	Rol	Gecertificeerd (jaar)
Drs. G.W.M.C. Broers	Secretaris	Gecertificeerd 2010

Op 17 april 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel Financial Services Management van de Hogeschool van Amsterdam (dossiernummer 001694).

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	Dhr. drs. Van der Herberg, partner Hobéon en ruime ervaring met audits voortgezet en hoger onderwijs, schoolleider van een grote onderwijsorganisatie.
2	Dhr. drs. Verbaas is toezichthouder en heeft vele jaren bestuurservaring in de (inter)nationale financiële sector (o.a. in Luxemburg, Zwitserland en Londen bij ABN AMRO, CenE Bankiers en Van Lanschot Bankiers). Op dit moment is hij Fellow en PhD researcher bij Nyenrode Business University, waar hij executive programma's doceert en ontwikkelt in Wealthmanagement, Banking en Governance. Verder is hij gedurende zijn werkzaamheden in de praktijk betrokken geweest bij het begeleiden van stagiaires op hbo- en wetenschappelijk niveau.
3	Dhr. drs. Van Aken is ruim vijfentwintig jaar werkzaam in het onderwijs. Vanaf 1991 was hij eerst docent bij de hbo-bacheloropleiding Management Economie en Recht (Bank- en Verzekeringsvariant) en sinds 2001 is hij hogeschool hoofd docent bij de hbo-bacheloropleiding Financial Services Management van Hogeschool Windesheim Zwolle. Daarnaast is hij sinds 2007 voorzitter van het Landelijk Overleg Opleidingen Financial Services Management.
4	Dhr. Van den Herik is derdejaars student Financieel Service Management bij Hogeschool Utrecht.

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam)

Drs. R.B. van der Herberg

is als voorzitter gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Financieel Service Management

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

4 januari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Drs . J.H. (Jos) van Aken

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Financieel Service Management

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Zwolle

Datum: 2-4-2013

Handtekening: JH van Aken

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

P.A.J. VERRAAS

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Financieel Service Management

aangevraagd door de instelling:

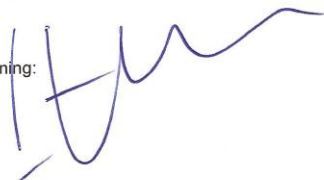
Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Rijswijk

Datum: 2-4-2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Thomas van den Herik,

is als studentlid gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Financieel Service Management

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Giessenburg

Datum: 29-03-2013

Handtekening:

Thomas van den Herik

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Drs. G.W.M.C. Broers

is als secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Financieel Service Management

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Den Haag

Datum: 27-03-2013

Handtekening:

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl